

20 jaar collectieve schuldenregeling: een stand van zaken

Over visies en tendensen. Tussen perceptie en desinformatie¹

Jo **Van Campenhout**, advocaat balies Brussel en Dendermonde, lid van de commissie schuldbemiddeling bij de OVB

Inleiding

De vooravond van de twintigste verjaardag van de Wet Collectieve Schuldenregeling (Wet 5 juli 1998 – inwerkingtreding 1 januari 1999) is het moment bij uitstek om een korte stand van zaken te schetsen rond het geheel van de collectieve schuldenregeling. Deze bijdrage beoogt in het geheel geen volledigheid wanneer het gaat om het beschrijven van visies en tendensen in wat er omgaat in en rond de toepassing van de Wet Collectieve Schuldenregeling. Veeleer bestaat het opzet erin, in kort bestek, kritisch-uitdagend, een aantal punten en elementen voor mogelijke discussie en een visie op de toekomst aan te raken en te beschrijven, om op die manier een aanzet te geven tot een voortgaand levendig debat. Niet geheel toevallig valt deze bijdrage samen met het verschijnen van het eerste nummer van het tijdschrift TIBR (Tijdschrift voor Insolventie en Beslagrecht), hetwelk juist die aanzet wil geven om via het forum van het tijdschrift, in digitale en papieren versie, visies en tendensen te bespreken in de bredere context van de insolventiewetgeving dewelke recent een 'majeure' wijziging onderging.

Onmiskenbaar is de collectieve schuldenregeling na twintig jaar nog steeds hét curatief hulpmiddel bij uitstek om antwoord te bieden op het hedendaags maatschappelijk probleem van overmatige schuldenlast en om schuldproblemen van particulieren efficiënt aan te pakken en te bestrijden.

De procedure zoals deze zich vandaag aandient is nog steeds maatschappelijk relevant en komt blijvend tegemoet aan de oorspronkelijke doelstellingen van de wet².

Dit alles neemt niet weg dat er vanuit 'het veld' anomalieën worden vastgesteld en er bij de actoren van de schuldbemiddeling een duidelijk verlangen bestaat om de procedure bij te sturen middels wetgevende ingrepen. Dit ingrijpen zou tegemoetkomen aan een 'actualisering' op procedureel vlak, maar zou ook inhoudelijk meer duidelijkheid creëren voor de verzoeker-schuldenaar.

Deze inhoudelijke bijsturing van de wet lijkt uit te blijven. Daarentegen zet de minister van Justitie in op de kansen van digitalisering en speelt hij met de idee van een overdracht van de bevoegdheid van de arbeidsgerechten naar de vredegerichten.

Gerechtelijke schuldbemiddeling – situering

De term 'schuldbemiddeling' dekt vele ladingen en de duidelijkheid voor de rechtzoekende en de rechtspractici is vaak zoek. In de sociale sector omvat 'schuldhulpverlening' naast collectieve schuldenregeling (gerechtelijk) ook allerlei vormen van buitengerechtelijke schuldhulpverlening, zoals schuldbemiddeling (buitengerechtelijk), budgetbeheer en budgetbegeleiding.

Een term als 'gerechtelijke schuldbemiddeling' zou meer duidelijkheid bieden en heeft als voordeel om de procedure op het terrein van de schuldhulpverlening (terminologisch) transparanter te positioneren naast de andere 'buitengerechtelijke' schuldbemiddelingsprocedures en schuldhulpverleningsvormen.

Hetzelfde met de term 'schuldbemiddelaar': het onderscheid 'gerechtelijk schuldbemiddelaar' versus 'schuldbemiddelaar', dienstverlener in de sociale sector, zou ook aan duidelijkheid vooruit helpen.

Hoe dan ook, de collectieve schuldenregeling betreft steeds de gerechtelijke vorm van schuldbemiddeling, zoals ingeschreven in het Gerechtelijk Wetboek onder artikelen 1675 e.v. en vandaag nog behorend tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten.

De procedure van collectieve schuldenregeling strekt ertoe de schuldenaar-particulier met een problematische schuldenlast uitzicht te bieden op financiële gezondmaking. De doelstelling bestaat erin om de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen, door hem in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hijzelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden (art. 1675/3, tweede lid Ger.W.). Deze collectieve schuldenregeling voor particulieren vindt haar handelsrechtelijke pendant in het insolventierecht voor ondernemers.

Spilfiguur in de collectieve schuldenregeling is de gerechtelijk mandataris-schuldbemiddelaar, aan wie de opvolging en begeleiding werd toevertrouwd.

De gerechtelijk schuldbemiddelaar is werkzaam in een erg gespecialiseerd juridisch kader. Niet alleen moet hij beslagen zijn in nogal wat juridische deelmateries, hij moet ook vertrouwd zijn met het complexe juridisch kader van de wet.

1 De auteur draagt de volledige verantwoordelijkheid voor dit artikel. Het heeft als opzet om via een kritisch-uitdagende analyse aan te zetten tot debat en is gebaseerd op twintig jaar eigen ervaring in de collectieve schuldenregeling en deze van de medewerkers.

2 Zie: B. DE GROOTE, "Goed vaderschap in de schuldhulpverlening. De collectieve schuldenregeling op de toetssteen" in *Liber Amicorum Antoine Doolaeghe*, Gent, Larcier, 2017.

Naast de juridisch-technische aspecten behelst de collectieve schuldenregeling ook een methode van werken. Fundamenteel betreft ze een conceptuele benadering van het probleemveld schulden. Gerechtelijke schuldbemiddeling omvat het aanleren van vaardigheden en het begrijpen van verschillende verhalen en verschillende wijzen waarop mensen naar een situatie kijken in het kader van een schuldenproblematiek. De wijze van kijken van een verzoeker, schuldbemiddelaar en schuldeiser is immers niet noodzakelijk dezelfde (verschillende werkelijkheden).

Historisch versus praktijk

De Wet Collectieve Schuldenregeling is op een zeer algemene wijze geformuleerd en dit gaf/geeft aanleiding tot nogal wat uiteenlopende interpretaties en toepassingen. Heel wat aspecten werden door de wetgever bij aanvang of gaandeweg in de wettekst aangeraakt en benoemd, doch niet of weinig verder uitgewerkt en invulling gegeven. Typevoorbeelden hiervan zijn: de toelaatbaarheid en de controle ervan, de situatie van een herziening of een beëindiging van een collectieve schuldenregeling, de gevolgen van het hoger beroep, enzovoort, zodat vanaf de inwerkingtreding vooral via rechtspraak lacunes, onduidelijkheden en interpretatieproblemen in de wet werden 'opgevangen' en invulling gegeven, handelend vanuit een noodzaak tot pragmatisme en uiteraard steeds vanuit 'de beste bedoelingen'.

Hoewel de structuur van de wet de voorbije twintig jaar ongemoeid is gelaten, en het wetgevend ingrijpen eerder beperkt is gebleven, gaf het beperkte ingrijpen aanleiding tot nogal wat praktische bezwaren en interpretatieproblemen bij de uitvoering. Mede aangevuurd door de eerder kleine wetswijzigingen die raakten aan het fundament van de wet, gaf dit telkens opnieuw aanleiding tot onzekerheid en veel (uiteenlopende) rechtspraak³.

Een aantal majeure gevolgen van het wetgevend ingrijpen kunnen hier worden genoemd: de bevoegdheidsoverdracht van beslag naar de arbeidsgerechten, het introduceren van een duurtijd en aanvangstijdstip van de aanzuiveringsregeling⁴, de toenemende rechterlijke controle en tussenkomst in het geheel van de procedure (gevolg: toenemende werklust) en de uitzonderingspositie van onder meer de overheid als schuldeiser.

Zoals hoger aangegeven wordt er bij de minister van Justitie vanuit de advocatuur op aangedrongen om de wet inhoudelijk te 'actualiseren'. Dit blijft uit, allicht niet omdat het wetgevend kader zich stabiel of werkbaar toont, dan wel omdat elke aanpassing aan deze wetgeving in de Kamer steeds heeft geleid tot heel wat animositeit en profilering. Het vermeende 'sociaal' karakter van de wet en de idee dat het vooral de 'zwaksten in de maatschappij' treft, vormen de triggers. Of de schuldenaar-verzoeker van die profilering gaandeweg beter is geworden, is nog maar de vraag. De minister daarentegen heeft recent ingezet op de – meer dan noodzakelijke – digitalisering en speelt evenzo met de idee van een (nieuwe) bevoegdheidsoverdracht naar de vredegerichten. Over deze laatste elementen verder meer.

Al het voorgaande heeft een onmiskenbare invloed op de wijze waarop een gerechtelijke collectieve schuldenregeling zich op het terrein ontvouwt. De collectieve schuldenregeling is de wereld van specialisten geworden (niche). Het wetgevend kader is eerder complex, niet in het minst omdat alle leerstukken van het recht er vaak samenkomen (schuldenproblematiek, echtscheiding, vereffening-verdeling, nalatenschap, verkoop onroerend goed, enz.). Het laat zich bovendien niet altijd makkelijk uitleggen aan een publiek dat er vreemd aan is. Ten slotte kent het vele bijzonderheden en uitzonderingen, onder meer via de uiteenlopende invullingen en interpretaties vanuit de rechtspraak dewelke niet algemeen bekend zijn, enzovoort.

Het gevolg is dat de schuldenaar-verzoeker zelf het wetgevend kader en de 'werkwijzen' binnen dit kader van de schuldhulpverlening weinig of niet kent of daarmee in het geheel niet vertrouwd is. De gerechtelijk mandataris en de rechter van de schuldbemiddeling zien zich in nogal wat gevallen geplaatst voor interpretatieproblemen, evenals voor valse en verkeerde inschattingen en verwachtingen in hoofde van de schuldenaar-verzoeker.

De 'niche'-activiteit maakt bovendien dat in geval van bijstand aan de verzoeker – hetzij door een raadsman en/of sociaal werker hetzij door een derde zoals een familielid – het kader van de collectieve schuldenregeling ook aan hen weinig of niet bekend is en dat vaak ten onrechte en verkeerdelijk 'alle hoop en verwachting' op de rechter van de schuldbemiddeling wordt ingezet.

Deze 'niet-kennis' wordt dan al te vaak 'herkaderd' onder de containerbegrippen 'communicatie- en vertrouwensprobleem' met en in de gerechtelijk schuldbemiddelaar, om op die manier deze laatste via tussenkomst van de rechter 'terug te dringen', in de hoop dat de schuldbemiddelaar een 'soepeler kader zal opleggen', naar hen zal luisteren (hun instructies en verwachtingen zal begrijpen en uitvoeren en hen daarin zal horen en volgen) en zo dit laatste toch niet blijkt te kunnen, als 'last resort' de hoop op de rechter om de 'lastige' (veeleisende, regelneef van een, ...) schuldbemiddelaar te vervangen. Deze laatste vraag om de schuldbemiddelaar te vervangen is zowat de standaardverdediging én vraag van een verzoeker aan de rechtbank.

Een betere en grondigere kennis van de basiselementen van de collectieve schuldenregeling in hoofde van de schuldenaar-verzoeker en de bijstands- of adviesverleners (advocaat al dan niet pro Deo en sociaal assistent) zou een substantieel deel van de werklust bij de schuldbemiddelingsrechter (en schuldbemiddelaar) kunnen wegnemen. Wat dan tot de essentie van de gerechtelijke schuldbemiddeling behoort, hoeft niet telkens opnieuw te worden uitgelegd en door de rechter getrancheerd.

Een interessante piste hierbij is om te denken aan een bijzondere opleiding 'schuldbemiddeling' voor advocaten en budgetscholen voor schuldenaar-verzoekers om dit alles meer te ondervangen. Hierbij mag worden opgemerkt dat de kwalificatie 'schuldbemiddelaar' uit het sociaal veld ook niet de lading dekt, tenzij deze de

3 Te denken valt aan o.m. de positie van de overheid als schuldeiser en het lot van penale boeten en onderhoudsgelden, hetgeen raakt aan de beginselen van de gelijkheid van de schuldeisers (*paritas creditorum*) en de kwietscheldbaarheid (*clean start/fresh start-principe*). Cf. *infra*.

4 Art. 1675/10, § 5, tweede lid *juncto* § 6 Ger.W. bepaalt dat, in beginsel, een minnelijke aanzuiveringsregeling niet langer dan zeven jaar duurt vanaf de beschikking van toelaatbaarheid. Overeenkomstig art. 1675/12, § 2 Ger.W. duurt een gerechtelijke aanzuiveringsregeling zonder kwietschelden van hoofdsommen in principe maximaal vijf jaar. Een gerechtelijke aanzuiveringsregeling met kwietschelding van schulden in hoofdsom duurt tussen drie en vijf jaar (art. 1675/13, § 2 Ger.W.). En een totale kwietschelding, bedoeld in art. 1675/13bis Ger.W., kan (§ 2) gepaard gaan met begeleidingsmaatregelen, waarvan de duur de vijf jaar niet mag overschrijden.

bijzondere opleiding 'collectieve schuldenregeling' zou hebben gevolgd (en dan nog!).

Vermits de wetgever voor de gerechtelijk mandataris-schuldbemiddelaar de erkenning vooropstelt, impliceert zulks opleiding. Dit luik is evenwel nog niet ingevuld via uitvoeringsbesluiten. De Orde van Vlaamse Balies (OVV) heeft gepoogd daarop vooruit te lopen door het organiseren van een opleiding voor schuldbemiddelaars, doch erkenning kon voor deze opleiding (nog) niet worden verleend.

Ondanks een opleiding voor de gerechtelijk schuldbemiddelaar zal het onderscheid 'goed en beter' in deze groep steeds blijven bestaan. Bovendien is het steeds de schuldbemiddelingsrechter die de schuldbemiddelaar aanstelt.

'Zelfde wet, verschillende invulling'

Waar hoger werd geduid op een algemene formulering van de wet, geeft dit op het terrein over de gerechtelijke arrondissementen heen aanleiding tot een andere invulling van de wet, andere werkwijzen, andere afspraken. Er worden door de verschillende rechtbanken andere accenten gelegd, dewelke dan bovendien per magistratuur-titularis ook nog kunnen verschillen.

Het 'beleid' en de persoonlijkheid van de rechter-titularis van de schuldbemiddeling bepaalt in grote mate hoe aan de collectieve schuldenregeling invulling dient te worden gegeven overeenkomstig die magistratuur-titularis. Die 'andere accenten' tonen zich in een overvloedige divergente gepubliceerde rechtspraak. Net evenzo zijn ook de persoonlijkheid en de werkwijze van schuldbemiddelaars verschillend.

Per rechtbank of arrondissement zijn er tussen de rechtbank en de schuldbemiddelaars afspraken gemaakt over onder meer de aanrekening van de kosten- en erelonen alsook een reeks 'do's and don'ts'. Die afspraken en instructies (al dan niet gecoördineerd) zijn, hoewel schriftelijk vastgelegd, niet bekend bij een breder publiek. Die afspraken zijn 'bepalend' hoewel ze nooit enige 'toets' hebben doorstaan. Concreet valt bijvoorbeeld te denken aan het beperken van het commissieloon van de immomakelaar tot maximaal 3 % in geval van de verkoop van een onroerend goed, de 'herleiding' van het ereloon van de schuldbemiddelaar terwijl het KB geen enkele opening voor herleiding kent en de schuldbemiddelaar (in beginsel) geen initiatief heeft tot 'hogere beroep'⁵.

Andere afspraken, andere werkwijzen, andere resultaten. Dit alles maakt het werken van de gerechtelijk mandataris voor meerdere rechtbanken, over de gerechtelijke arrondissementen heen, 'moeilijker'. Er is telkens een 'aanpassing' aan de 'werkwijze per rechtbank'.

Deze 'accentverschillen' over de arrondissementen heen worden ook weinig 'geëxploreerd' en ingezet. De schuldenaar-verzoeker toont zich eerder 'honkvast' wanneer het gaat om het aanvragen van de collectieve schuldenregeling in de eigen 'woonplaats'. Er is geen zoektocht in functie van 'een andere uitkomst met voorafgaandelijke verhuis'. Sommige rechtbanken zijn nu eenmaal 'minder streng'.

Anders is het zodra de collectieve schuldenregeling is aangevraagd, waar de schuldenaar-verzoeker zich dan veel minder honkvast toont en een verhuis – voor velen bij voorkeur richting kust – zich makkelijk realiseert. Het dossier volgt de verzoeker niet in geval van verhuis. De rechtbank die de toelaatbaarheid uitspreekt blijft bevoegd. In een beperkt aantal gevallen kan echter wel een 'lokale schuldbemiddelaar' worden aangezocht.

Een ander vermeldenswaardig verschil in werking en benadering betreft het voorbeeld van de griffie van het Brusselse arbeidshof. Indien de schuldenaar-verzoeker beroep wenst in te stellen tegen een vonnis of beschikking van de schuldbemiddelingsrechter, volstaat het dat de verzoeker zich binnen de beroepstermijn ter griffie aanbiedt met het vonnis of de beschikking waartegen beroep. Vervolgens zoekt de griffie van het hof het allemaal verder uit. De griffie maakt het aantal nodige kopieën als er partijen zijn en doet het nodige opdat de oproeping zou beantwoorden aan een oproeping in een onsplitsbaar geschil. Vreemd genoeg doet de griffie dit niet wanneer een advocaat hoger beroep instelt. Het gevolg is dat wanneer de advocaat niet vertrouwd is met de gevolgen voor de oproeping bij een onsplitsbaar geschil, zoals de collectieve schuldenregeling, het hoger beroep onontvankelijk is. Als schuldenaar-verzoeker is de bijstand van een advocaat in dit geval niet altijd een garantie op succes zo blijkt⁶.

Collectieve schuldenregeling voor wie nog?

Op socio-economisch wetenschappelijk vlak is er weinig kennis en analyse van de dossiers inzake collectieve schuldenregeling en meer in het bijzonder van de 'typologie' van de schuldenaar-verzoeker, voor die dossiers waar er een advocaat als schuldbemiddelaar werd aangesteld. Enkel voor het 'sociaal veld' zijn deze gegevens beschikbaar via analyse en extrapolatie van hulpvragen in het kader van de schuldhulpverlening, en dus enkel voor de mogelijk 'armoedegevoelige' dossiers (OCMW/ACW).

Het gros van de dossiers met een advocaat als schuldbemiddelaar werd tot dusver nooit aan enige uitgebreide analyse onderworpen. Van deze dossiers zit ongeveer twee op tien in budgetbeheer of budgetbegeleiding bij het OCMW. Voor de overige acht op tien dossiers in handen van een advocaat-schuldbemiddelaar is er geen bijkomende blijvende bijstand via het OCMW of andere.

Structureel-inhoudelijk (longitudinaal) zijn deze dossiers nooit onderzocht of opgevolgd. Of er bijgevolg een 'ander cliënteel' wordt

5 Controle van de kosten- en ereloonstaat = een handeling is uitgevoerd en wordt bijgevolg verloond (KB). Een uitgevoerde handeling kan niet worden herleid. Het KB voorziet dit niet. Volgt uit: Arbh. Brussel 2 mei 2016, rolnr. 2016/AB/252 (bron: Juridat).

De beroepsrechter kan een beroep steeds toelaten ook op initiatief van de schuldbemiddelaar (het zogenaamd 'appel-nullité' of (vernietigings)beroep) wanneer:

- de eerste rechter iets toekent wat niet werd gevorderd;
- de eerste rechter zich een bevoegdheid toekent die niet door de wet is toegestaan;
- de beslissing tot stand is gekomen met miskenning van de rechten van verdediging.

Een louter motiveringsgebrek volstaat echter niet om het (vernietigings)beroep toe te laten (Cass. 1 juni 2006, P1B 2006, 210 met noot D. MOUGENOT).

Zie: Arbh. Brussel 2 mei 2016, rolnr. 2016/AB/252 (bron: Juridat).

6 Het zou zonder meer verkieslijk zijn dat de griffie in die gevallen als instructie geeft, en dit zowel aan de schuldenaar-verzoeker in persoon als aan de advocaat, om de beroepsakte neer te leggen in zoveel exemplaren als er partijen zijn.

bediend door advocaten-schuldbemiddelaars, laat zich alleen vermoeden en voorzichtig bevestigen, waarin onder meer ook vrije beroepers, bestuurders, zaakvoerders, euroambtenaren, veel- en tweeverdieners tot dusver worden 'bediend'.

Een voor de hand liggende vraag is deze naar de impact van de doorgedreven hervorming van het insolventierecht en de uitbreiding van het concept 'ondernemer' op de collectieve schuldenregeling. Nu artikel 1675/2 Ger.W. door de wetgever niet werd aangepast, is het onzeker of bepaalde categorieën nog kunnen toetreden tot de collectieve schuldenregeling gelet op het ruimer concept 'ondernemer'.

Is dit het resultaat van haastig werk of heeft de wetgever een keuze willen laten zodat onder meer vrije beroepers, en natuurlijke personen die een mandaat bekleden in een vennootschap, nog altijd beroep kunnen doen op de collectieve schuldenregeling? Welk zou dan het belang kunnen zijn om nog te kiezen voor de collectieve schuldenregeling?

Deze keuze lijkt er inderdaad te zijn, al moet worden gezegd dat het moeilijk valt in te zien welk belang een schuldenaar-verzoeker hierbij nog zou kunnen hebben. De collectieve schuldenregeling organiseert immers een zogenaamd grote samenloop (en dus verschillend met faillissement en WCO). Al kan het belang liggen in de eigenheid van de collectieve schuldenregeling: geen vereiste van goede trouw voorafgaand aan de toelaatbaarheid, geen publiciteit bij de toelaatbaarheid, niet-verkoop van activa, mogelijkheid van kwijtschelding van schulden, ... Deze belangenafweging dient door de betrokkene zelf te worden gemaakt.

De opening die artikel 1675/2 Ger.W. lijkt te laten, gaat zeker niet in tegen het belang van de schuldeisers. Immers, een collectieve schuldenregeling loopt over meerdere jaren, betreft alle inkomsten en bezittingen die de schuldenaar gedurende de duur van de collectieve schuldenregeling zal verwerven, zodat er in de regel ook meer wordt terugbetaald, zeker wanneer er geen activa zijn die kunnen worden gerealiseerd.

Interessant is om de vergelijking te maken met de situatie waarbij handelaren ervoor kiezen om de handelsactiviteit te stoppen en vervolgens een collectieve schuldenregeling aan te vragen, veeleer dan te kiezen voor faillissement hetgeen in een aantal gevallen meer voordelen zou opleveren en in principe sneller geregeld zou moeten zijn, in vergelijking met een inspanning over zeven jaar in de collectieve schuldenregeling. Er kan hier sprake zijn van 'procedure-shoppen' (en de redenen daartoe kunnen zijn dat men niet het stigma van een faillissement of WCO wil, of bepaalde zaken 'gedekt' wenst te houden).

Eén ding is zeker, de beide procedures kunnen niet tegelijkertijd bestaan. Het is ofwel collectieve schuldenregeling ofwel WCO/faillissement, met primautéit voor faillissement. Beide procedures worden immers ook gedragen door een ander uitgangspunt (aanzuivering versus uitwinning). Indien toegelaten tot de collectieve schuldenregeling en later de 'ondernemer' in falings wordt verklaard, dient de procedure van de collectieve schuldenregeling te worden stopgezet. De verwerping zoals de Wet Collectieve

Schuldenregeling voorziet lijkt het aangewezen middel. De verwerping houdt in de huidige stand van de wetgeving immers geen sanctie in, doch de procedure komt er wel mee tot een einde.

Zonder meer blijft de collectieve schuldenregeling relevant en vormt ze de enige 'gerechtelijke' oplossing' die qua 'termijn' en middels het 'schone lei'-principe zekerheid biedt voor de schuldenaar-verzoeker die een 'oplossing' zoekt voor een 'aanhoudende' schuldenproblematiek. Al moet dit zoals verder nog wordt uiteengezet ook te worden genuanceerd. De 'buitengerechtelijke' oplossingen bestaan, maar bieden niet diezelfde verstrekkende gevolgen (zekerheid). Zij vallen ook buiten de 'gerechtelijke controle' en zijn niet altijd wettelijk geregeld⁷.

Vrijwillig en enige oplossing

Collectieve schuldenregeling biedt een daadwerkelijke oplossing op voorwaarde vooreerst dat de schuldenaar-verzoeker 'vrijwillig instapt'. Hoewel het juridisch enkel de schuldenaar-verzoeker is die vrijwillig de procedure kan instappen en die keuzevrijheid heeft (ook om er weer uit te stappen, behoudens in geval van bewind), is de **psychologische vrijwilligheid** vaak een probleem, omwille van de haast altijd aanwezige psychologische en feitelijke druk van buitenaf voorafgaand aan de instap. Druk om in te stappen die komt vanuit de familie (die een oplossing wil voor de geliefde), het sociaal veld (als conditio voor verdere hulpverlening), de schuldeisers (onder druk van executie via de deurwaarder), enzovoort.

Die psychologische (on)vrijwilligheid bij de instap valt makkelijk af te toetsen middels het stellen van drie eenvoudige vragen aan de schuldenaar-verzoeker⁸. Het gaat om erkenning geven aan de eigen schuldproblematiek, bereid zijn deze te willen oplossen via de collectieve schuldenregeling, en dit met de aangestelde schuldbemiddelaar. Een neen-antwoord op één van deze vragen geeft 'reactans' (weerstand) en mondt meestal uit in 'verzet', 'oorlog' of 'armworstelen' met de schuldbemiddelaar, en dit van bij de aanvang van de procedure. De schuldenaar-verzoeker 'herkadert' dit veelal als 'communicatieproblemen met de schuldbemiddelaar'. Echter wanneer de verzoeker op basis van die weerstand zich verzet tegen de procedure en de realisatie van artikel 1675/3 Ger.W., en in die zin op de schuldbemiddelaar 'botst' die niet anders dan zijn opdracht uitzet, gaat het niet om een communicatieprobleem in de zin dat er met de schuldbemiddelaar niet te praten valt. Al te vaak wordt alles rond communicatie en inhoud te makkelijk gelabeld als een communicatieprobleem. Het gaat veeleer om inhoudelijke (menings)verschillen dan om een communicatieprobleem of conflict.

Een tweede voorwaarde voor het succes van de procedure is dat de schuldenaar-verzoeker verantwoordelijkheid neemt binnen de 'eigen begrenzing' (van de procedure, van het eigen inkomen, ...). De eigen verantwoordelijkheid nemen om 'de collectieve schuldenregeling' als begin van de oplossing te zien, impliceert bijgevolg geen overname (hulpval en/of betutteling) maar wel een 'emancipatorische' aanpak zodat er ook een doorwerking is op langere termijn om zo herval in een schuldenprobleem te vermijden. Verzoeker doet het zelf en pikt iets op door het zelf (begeleid zelfstandig) te doen. Niet iedereen heeft in de collectieve

7 Het is perfect mogelijk om buiten de rechtbank om en met akkoord van iedereen (consensueel) iets op te zetten dat lijkt op een collectieve schuldenregeling.

8 (1) Erken je dat je een schuldprobleem hebt? (2) Ben je bereid dit op te lossen via de collectieve schuldenregeling? (3) Ben je bereid dat op te lossen in samenwerking met de aangestelde schuldbemiddelaar?

schuldenregeling immers bijkomende bijstand nodig buiten de aangestelde schuldbemiddelaar, om de schuldenproblematiek op te lossen. Budgetbeheer of budgetbegeleiding zijn niet altijd een noodzaak, en alleen indien de verzoeker daarin zelf niet slaagt. Ademruimte bieden aan de schuldenaar is vaak al het begin van een oplossing om hemzelf toe te laten weer voldoende draagkracht op te bouwen.

Vanuit het sociaal veld wordt hier anders naar gekeken. Men is er van oordeel dat iedereen nood heeft aan bijstand zelfs naast de schuldbemiddelaar.

Sommige OCMW's hanteren een tegengestelde even vreemde standaard en ontzeggen aan schuldenaar-verzoekers de toegang tot budgetbeheer of -begeleiding eens toegelaten tot de collectieve schuldenregeling. Ze zijn van oordeel dat de schuldbemiddelaar dit maar moet opnemen. In beginsel behoort dit evenwel niet tot de wettelijke opdracht van de gerechtelijk schuldbemiddelaar. Vandaar dat het wellicht een goede zaak zou zijn indien budgetbeheer en budgetbegeleiding een wettelijke regeling zou krijgen en indien een curatief-preventieve aanpak ook zou kunnen worden aangeboden door advocaten-schuldbemiddelaars in het kader van de collectieve schuldenregeling.

Herval en doelmatigheid

De procedure collectieve schuldenregeling lost situaties op. Verzoekers worden bevrijd van hun schuldenproblematiek. De wet kan bijgevolg doelmatig worden genoemd, al moet gezegd dat er nooit hard werd ingezet op de 'doorwerking' van de wet, namelijk om herval in een schuldenproblematiek en een nieuwe collectieve schuldenregeling te vermijden.

Er is op het terrein van de schuldbemiddeling nooit studie en overleg geweest op zoek naar de 'best practices' op welke manier het handelen van de schuldbemiddelaar de schuldenaar-verzoeker emancipatorisch kan ondersteunen.

Typevoorbeeld hiervan is de wijze waarop het leefgeld ter beschikking wordt gesteld. Indien de verzoeker een vast maandelijks bedrag aan leefgeld ontvangt, en daarmee de voeling met zijn eigen inkomen verliest, en geen zicht heeft op hoe dit inkomen is samengesteld en wanneer het qua tijdstip voor hem beschikbaar wordt, dan zal het heel moeilijk worden om te werken aan het vermijden van herval.

Herval blijkt toch eerder de uitzondering. Verzoekers geven dit ook vaak aan: 'dit nooit meer'.

De triggers van de consumptiemaatschappij zijn voor niemand veraf. Elke dag wordt ieder van ons onophoudelijk aangesproken op het bereiken van meer 'geluk' middels de aankoop van een of

ander product of dienst. We geraken aan merken en producten emotioneel gebonden. We kunnen niet meer zonder (een bepaalde smartphone, auto, schoenenmerk, ...). Dit maakt ieder van ons kwetsbaar en potentieel slachtoffer van overbesteding.

Preventief inzetten op leren wat een inkomen is, hoe een budget werkt, wat realistische verwachtingen zijn inzake beroep en inkomen (al dan niet met auto, gsm, ...), zijn de werkelijke 'game changers' waarmee schuldenproblematiek of overconsumptie gericht preventief kan worden aangepakt.

Hetzelfde met het aangaan van kredieten. Niet de dag 'zonder krediet', maar inspelen op de vraag naar geld en deze koppelen aan informatie, opleiding, ... en dit zowel voor jongeren in de eindtermen als voor de kredietverstrekker en zijn agenten bij de verkoop van allerlei kaarten die de consumptie aanwakkeren. Wat zijn de gevolgen van 'overbesteding' en hoe ermee om te gaan? Het zou voor ieder van ons tot de basiskennis moeten behoren.

Nuancering

De hoger geformuleerde 'stelling' om de gerechtelijke collectieve schuldenregeling als dé oplossing te zien van een schuldenproblematiek, dient enigszins te worden genuanceerd.

Via wettelijk ingrijpen is de positie van de overheid als schuldeiser over de jaren heen gewijzigd en heeft deze voor zichzelf gaandeweg eerder een 'uitzonderings'-positie gecreëerd. Hierbij valt concreet te denken aan de wettelijke compensatie (Programmawet) en het niet-kwijtscheldbaar karakter van bepaalde schulden (o.m. penale boeten en onderhoudsschulden, sinds 29 december 2016 uitgebreid tot socialezekerheidsschulden)⁹.

Vraag is waar de wetgever met dit ingrijpen de 'aandacht' heeft gelegd (of herlegd). Ligt die aandacht nog steeds bij de beide uitgangsbeginselen van de collectieve schuldenregeling: het 'paritas creditorum' en 'fresh start'-principe? Immers door zichzelf als schuldeiser een uitzonderingspositie te bieden, heeft de wetgever een duidelijk spanningsveld gecreëerd tussen de beide principes. De uitzonderingspositie van de overheid doorbreekt de paritas-gedachte. Mogelijks blijft een 'fresh start' uit indien binnen de aanzuiveringsregeling geen oplossing wordt gevonden voor de regeling van de penale boeten.

Op het terrein valt deze spanning te onderkennen. Waar legt de schuldbemiddelaar het accent in de aanzuiveringsregeling? Door in het plan de absolute gelijkheid van de schuldeisers te respecteren (paritas-gedachte) en het niet geregeld aandeel van een schuldvordering penale boeten open te laten (niet-kwijtscheldbaar) bij het einde van de regeling¹⁰? Of omgekeerd, door het 'fresh start'-principe als absoluut te zien en dus binnen een aan-

9 Cass. 21 november 2016. Het Hof besluit dat uit de samenhang van art. 1675/13, § 3 Ger.W. en art. 464/1, § 8, vijfde lid Sv. volgt dat de kwijtschelding geen betrekking kan hebben op een penale boete. De rechter van de collectieve schuldenregeling kan bijgevolg aan de schuldenaar geen kwijtschelding verlenen voor schulden die het gevolg zijn van een veroordeling tot zulke boete.

10 In een groot aantal aanzuiveringsregelingen wordt het lot van de Federale Overheidsdienst Financiën (FOD FIN) geregeld middels opname van de volgende passage: "1. Toepassing kan worden gemaakt van art. 334 van de Programmawet van 27 december 2004, zoals gewijzigd door art. 149 van de Programmawet van 22 december 2008, inzake de belastingteruggaven. 2. Inzake het lot van de penale boeten. Hierbij wordt uitdrukkelijk voorzien dat ingevolge het arrest van het Hof van Cassatie van 21/11/2016 de penale boeten als niet-kwijtscheldbaar worden gekwalificeerd, zodat voor de penale boeten opgenomen in dit plan en voor zover deze niet integraal via dit plan geregeld worden, de Fod Financiën, Niet-Fiscale Invorderingen, zich het recht voorbehoudt om het eventuele saldo van de schuldvordering te innen, weze het na afsluiting van de procedure collectieve schuldenregeling."

zuiveringsregeling iedereen te regelen en de gelijkheid van de schuldeisers als minder absoluut te zien?

Op die manier bekeken is de Belgische insolventiewetgeving voor privépersonen vatbaar voor kritiek. Europa heeft er België immers reeds een aantal maal op gewezen dat het intern insolventierecht nog steeds te weinig waarborgen biedt naar *'fresh start'* toe. Wanneer de penale boetes systematisch verschuldigd blijven bij het beëindigen van de schuldenregeling, zal er nog minder sprake zijn van een *'fresh start'* dan zulks in het verleden het geval was. Een optie zou dan kunnen zijn om een prioritair betaling van deze niet-kwijtscheldbare schulden te voorzien, zodat er bij de beëindiging van de collectieve schuldenregeling effectief sprake is van een *'fresh start'*.

Een terechte kritiek daarop is dat penale boetes dan een preferente positie innemen terwijl zij in werkelijkheid niet bevoorrecht zijn (gerechtskosten niet te na gesproken).

De juridische vraag die zich stelt is dan ook niet zozeer of *"een vordering bevoorrecht dan wel niet bevoorrecht is"*, gezien de vaststaande rechtspraak duidelijk stelt dat de voorrechten inzake collectieve schuldenregeling niet spelen voor sommen welke de schuldeisers ten goede komen en afkomstig zijn uit lopende inkomsten (wel voor sommen die afkomstig zijn van de realisatie van activa), doch wel of het niet-kwijtscheldbaar karakter van bepaalde schulden rechtvaardigt dat deze **preferent** en boven alle andere schuldeisers zouden worden uitbetaald teneinde de *'fresh start'*-gedachte te laten primeren.

Over dit onderdeel lijkt het debat volkomen te zijn geluwd. Althans vanuit de hoek van de schuldeisers komt er weinig 'verweer'. Bekeken vanuit het standpunt van de schuldeisers, ligt dit alles toch moeilijk. Het lijkt wel alsof misdad loont (via een preferente betaling).

De niet-kwijtscheldbaarheid voor een passief dat uit boetes bestaat, maakt een doorstart (*fresh-start*) precair, bemoeilijkt anderszids de integratie van strafrechtelijk veroordeelden¹¹.

Thans lijkt dit twistpunt te worden beheerst door een eerder pragmatische benadering: conventioneel kan er via een aanzuiveringsregeling heel wat worden geregeld, zo ook het lot van de penale boeten. Zoals steeds bepaalt het inkomen van de schuldenaar-verzoeker wat er middels een aanzuiveringsregeling aan de schuldeisers kan worden terugbetaald.

Zoals gezegd, de vraag is echter welke normen en waarden dienen te primeren: *"de gelijkheid der schuldeisers"* of de *'fresh start'*-gedachte? Vanuit Europese hoek lijkt te worden gesuggerd dat de *'fresh start'*-gedachte dient te primeren.

Nobele onbekende

De gerechtelijke procedure collectieve schuldenregeling blijft bij het grote publiek nog steeds een nobele onbekende. Deze procedure blijft vooral onbekend bij dit publiek dat er onmiddellijk baat bij zou kunnen hebben (bv. bij tijdelijk verlies van werk, ziekte, uitvoerend beslag, enz.).

Al te vaak kennen mensen deze wet en de mogelijkheden ervan niet, vooral in die schrijnende gevallen waar men vanuit 'angst voor stigma' niet naar het OCMW stapt of vanuit financiële problematiek geen advocaat raadpleegt of kan raadplegen; of wanneer de geraadpleegde advocaat de regelgeving rond collectieve schuldenregeling niet kent. In alle gevallen gaat het om een lacune. Het intussen opgeheven 'Fonds ter bestrijding van de Overmatige Schuldenlast' heeft de hem historisch toebedeelde opdracht tot bekendmaking en publiciteit weinig waargemaakt. Niemand heeft deze rol thans nog op zijn takenorder, zij het dat enkel via het sociaal veld of de advocatuur er enige aandacht aan wordt besteed, evenwel niet op een georganiseerde, periodieke, transparante manier en met een informatiedoel voor ogen.

Het is absoluut wenselijk dat schuldenaren bij een schuldenprobleem op de hoogte worden gebracht van het bestaan van de procedure. Voor de hand ligt een beroeps- of ambtsverplichting in geval van betekening of gedwongen uitvoering, namelijk de schuldenaar in een exploit te verwittigen van het bestaan van de collectieve schuldenregeling en de gevolgen van artikelen 1675 e.v. Ger.W. Op die manier komt een titel/vonnis niet in gevaar. Het is aan de schuldenaar om na te gaan of hij door de procedure zou kunnen worden geholpen en of hij op basis van de verworven informatie al dan niet in de procedure wenst in te stappen.

Er kan evenzo worden gedacht aan de verplichting voor de advocaat om de cliënt te wijzen op het bestaan van de collectieve schuldenregeling in geval van betwisting rond inning van facturen en invorderingsprocedure (net zoals de advocaat krachtens de nieuwe regelgeving dient te wijzen op het bestaan van bemiddeling als alternatieve vorm van beslechting van een geschil).

Het zou zelfs niet misstaan (in het kader van een toepassing van rechtspraak op mensenmaat) om in de stijlformules van een uitvoerbaar vonnis te voorzien *"onverminderd de mogelijkheid tot het aanvragen van een collectieve schuldenregeling overeenkomstig art. 1675 ev. Ger.W."* naast de vermelding van de mogelijkheid van kantonement.

Wenselijk is dat schuldenaars sneller op het spoor van het bestaan van de collectieve schuldenregeling worden gezet.

Informed consent bij instap

Is het afweten van het bestaan van de collectieve schuldenregeling één zaak, een andere zaak is om de implicaties van een instap in de procedure in te zien en te begrijpen, en dus op die manier geïnformeerd te kunnen instemmen met een instap in de procedure (*'informed consent'*).

Al te vaak hebben verzoekers geen idee waar ze op intekenen bij de aanvraag van de procedure collectieve schuldenregeling. Zoals hoger gezegd laat het geheel van de wet zich moeilijk uitleggen. Kandidaat-schuldenaar-verzoekers hebben weinig oog voor de duur en het stringente karakter van de procedure, waarbij ze bepaalde beslissingen niet langer zelf kunnen nemen zonder voorafgaande machtiging van de rechter. Vaak slagen ze er zelfs niet in om het verzoekschrift zelf in te vullen en te vervolledigen.

11 B. DE GROOTE, "Cassatie draagt kwijtscheldbaarheid penale boetes ten grave", *Juristenkrant* 2017, afl. 342, 1.

In heel wat gevallen moeten schuldbemiddelaars naar aanleiding van het eerste onderhoud met de schuldenaar-verzoeker vaststellen dat er geen direct contact is geweest tussen de schuldenaar-verzoekers en diegene die het verzoek voor hen heeft ingevuld. Dit is verrassend.

Daarop bevestigd geven schuldenaar-verzoekers de volgende versie. Via de sociaal assistent verzamelt het OCMW de gegevens van de kandidaat-verzoeker en geeft deze door aan een advocaat met wie het OCMW samenwerkt. Het is vervolgens deze advocaat die het verzoekschrift invult en vervolledigt zonder dat er tussen de toekomstige verzoeker en de advocaat direct contact is geweest. In die gevallen lijkt de advocaat een overeenkomst te hebben met het OCMW en gebeurt de 'verloning' via het BJB-systeem.

Dit soort werkwijze moet absoluut worden vermeden. Deontologisch-methodologisch kunnen er heel wat vragen bij worden gesteld. Dit kan nooit de norm zijn, ook niet voor de betrokken advocaten in kwestie. *Quid* in die situaties met informatieverplichting, vrijwillige instap, realisatie van het 'keurslijf' van de procedure, juiste inschatting van de haalbaarheid van de verwachtingen, enzovoort?

Verzoekers hebben recht om op een juiste manier te worden geïnformeerd omtrent de procedure en de gevolgen ervan. Die informatieverplichting moet om die reden bij voorkeur 'aftoetsbaar' zijn via het verzoekschrift of op een andere manier. Aftoetsbaar is dat verzoekers hebben kennisgenomen en zijn geïnformeerd zoals het hoort, en willens en wetens de procedure aanvragen. Een door de verzoekers ondertekend stuk waarin deze gevolgen zijn opgenomen en opgelijst, zou als bijlage bij het verzoekschrift dienen te worden gevoegd als bewijs ervan.

De schuldbemiddelaar hoeft zijn opdracht niet aan te vatten met 'een handicap', bijvoorbeeld wanneer verzoekers in de emotie schieten wanneer ze de stringente gevolgen van de procedure voor de eerste maal via de schuldbemiddelaar vernemen.

Het is niet de gerechtelijk mandataris die schuldenaar-verzoekers de basisbeginselen van een collectieve schuldenregeling dient bij te brengen. De verzoeker zou deze vooraf al moeten kennen en beseffen.

Het spreekt voor zich dat de hulpverlener of advocaat in staat moet zijn om de implicaties van een aanvraag collectieve schuldenregeling en de gevolgen van de procedure aan de eigen cliënt (kandidaat-schuldenaar-verzoeker) te schetsen. Een schuldenaar-verzoeker in de collectieve schuldenregeling loodsen vraagt om voldoende kennis.

Bijstand door een pro-Deoraadsman of sociaal helper mag een nobel doel dienen, het speelveld van de gerechtelijke collectieve schuldenregeling is geen oefenveld, noch is het de gerechtelijk mandataris-schuldbemiddelaar die andere hulpverleners of beroepsmensen de basisbeginselen van de procedure dient bij te brengen.

In het sociaal veld wordt er bij monde van de vele sociaal assistenten-schuldbemiddelaars vaak (juridisch) advies gegeven, doch deze 'schuldbemiddelaars' verschijnen in de meeste gevallen niet samen met de schuldenaar-verzoeker voor de rechtbank indien daartoe reden bestaat. Steevast wordt gewezen op het feit dat de voorzitter of hun statuut zulks niet toelaat. Het is evenwel moeilijk werken als advocaat-schuldbemiddelaar op die manier. Buiten de rechtbank is de sociaal assistent wel een 'gesprekspartner', maar in de rechtbank blijft deze afwezig. Deze 'dubbele communicatie' werkt in de meeste gevallen kostenverhogend in de procedure. De verzoeker draagt in beginsel deze meerkost.

Zelfde probleem met de bijstand van een advocaat (al dan niet pro Deo) die de specificiteit van de procedure collectieve schuldenregeling niet kent. Dit leidt al te vaak tot een volkomen verkeerde inzet van tijd en middelen van de rechtbank en de schuldbemiddelaar om de tussenkomende advocaat op 'voorzichtig vriendelijke wijze' te duiden dat een en ander zo niet in elkaar zit. De schuldenaar-verzoeker wordt hier niet beter van.

Komt daarbij dat de schuldenaar-verzoeker niet steeds begrijpt dat de schuldbemiddelaar zijn 'raadsman' niet is, en onafhankelijk en onpartijdig dient te zijn (art. 1675/17, § 2 Ger.W.), en procedures (betwistingen waarin de schuldenaar betrokken is/zijn verhaal niet heeft kunnen doen) niet verderzet.

Gevangen raken in de emotiewereld van de verzoeker stelt de schuldbemiddelaar ook niet in staat om artikel 1675/3 Ger.W. voor ogen te houden.

De procedure collectieve schuldenregeling is bovendien ook niet de procedure van het niet-haalbare. Het behouden van een onroerend goed zonder inkomsten is geen optie, ook niet via de collectieve schuldenregeling (zelfs niet indien dit impliceert dat 'oude bomen' of kroostrijke gezinnen zouden dienen te verhuizen en de huurmarkt riskeert duurder uit te vallen). Dit zijn elementen die bij de instap voor een schuldenaar-verzoeker duidelijk moeten zijn en hem voorafgaand moeten zijn uitgelegd.

Een moratoriumplan kan een techniek zijn om de schuldenaar-verzoeker ademruimte te geven om hem de kans te geven zich (financieel) te herstellen, doch een collectieve schuldenregeling kan geen moratorium zijn om de schuldeisers af te houden en om aan het vereffenen van schulden te ontsnappen (en de woning niet te verkopen)¹².

De voorafgaandelijke verkoop van de woning kan niet als toelaatbaarheidsvereiste worden gesteld in het kader van de collectieve schuldenregeling. Immers de eigenaar van een onroerend goed met schuld(en) kan er belang en voordeel bij hebben om een pand binnen de procedure te kunnen verkopen los van de druk van de schuldeisers en de loop van de intresten. Daartegenover staat weliswaar de kost van de procedure collectieve schuldenregeling. Indien de verkoop van het pand onvoldoende opbrengt, kan binnen de werkwijze van de collectieve schuldenregeling zelfs eventueel een kwijtschelding worden bekomen.

12 Cass. 7 januari 2013, S.12.0016.F, Arr.Cass. 2013, afl. 1, 39, concl. J. GENICOT.

Uniform modelverzoekschrift

Een verzoekschrift om te worden toegelaten tot de collectieve schuldenregeling kan geen 'bierkaartje' zijn. De collectieve schuldenregeling impliceert dat een deel van het privéleven wordt opgegeven en deze informatie voor de rechter en de schuldbemiddelaar beschikbaar moet zijn (van bij de aanvang en voor de gehele duur van de procedure).

In heel wat rechtbanken is er een (omvangrijk) modelverzoekschrift voorhanden (hetwelk teruggaat op een persoonlijk model van twintig jaar terug). Dit modelverzoekschrift wordt jammerlijk genoeg niet als standaard gebruikt bij afwezigheid van een wettelijke verplichting daartoe. Er staat alleen een uitnodiging om dit model te gebruiken. Het hoeft bijgevolg weinig betoog dat heel wat verzoekschriften onvolledig zijn, cruciale elementen – al dan niet gewild – niet worden ingevuld of vermeld, en pas later aan het licht komen. Dit blijft in heel wat gevallen 'onbestraft', omwille van de reticentie bij de rechter om herroepingen uit te spreken, ondanks het feit dat er vaak een heel duidelijke strategie in te onderkennen valt. Voorbeelden uit de praktijk zijn legio (zoals een afgebrand pand dat na schatting nog 2 miljoen euro waard blijkt te zijn; het niet vermelden van bezit van onroerend goed; het systematisch niet vermelden van bepaalde schuldeisers die zich dan gaandeweg de procedure melden; tewerkgesteld zijn in de eigen vennootschap; bezit van aandelen in vennootschap(pen); houder zijn van een kluis; enz.).

Dit geeft al te vaak aanleiding tot discussie voor de rechter, terwijl er voor de schuldenaar-verzoeker een plicht tot spreken bestaat, die bij niet-invulling ervan door hoven en rechtbanken kan worden gesanctioneerd.

Zulks leidt dan tot vreemde situaties waarbij bijvoorbeeld indien iemand in het verzoekschrift niet vermeldt dat hij 'zelfstandige' is, maar dit wel blijkt uit de neergelegde zeer omvangrijke stukkenbundel, toch wordt toegelaten, en de rechtbank later wanneer dit duidelijk wordt niet overgaat tot de intrekking of herroeping van de beschikking van toelaatbaarheid. Immers, zo stelt de rechtbank, 'intrekking' is niet voorzien in de wet en de verzoeker heeft niet gelogen zoals blijkt uit de stukken.

De mogelijkheid tot intrekking van de beschikking van toelaatbaarheid zou immers voor de rechter een bijkomende (sanctie) mogelijkheid kunnen zijn. Intrekking heeft tot voordeel dat het niet de 'uitzweetperiode' van vijf jaar tot gevolg heeft zoals dat bij de herroeping wel het geval is.

Met de ontwikkeling van het digitaal platform (waarover verder meer) is de ontwikkeling van een (digitaal) modelverzoekschrift (plus een lijst van verplicht neer te leggen documenten) een minimumvereiste; de mogelijke beschikbaarheid van een vertaling daarentegen is een hulpmiddel.

Dit modelverzoekschrift dient ook de toegang te zijn voor geschreven papieren aanvragen (geen bierkaartjes of een dubbel A4-tje meer voor de toekomst).

De noodzaak van een modelverzoekschrift laat zich ook uitleggen vanuit de noodzaak van een uniforme presentatie aan en een ver-

eenvoudigde lectuur voor de rechtbank (cf. wat er binnen het bewind aan modeldocumenten wordt gebruikt).

Soms bevatten verzoekschriften nu reeds een aantal informatieve passages voor verzoekers over de gevolgen van de collectieve schuldenregeling, bijvoorbeeld op het vlak van inkomsten. Deze dienen mee te worden overgenomen in de digitale versie. Ze zijn evenwel alleen nuttig in de mate dat de verzoeker er voorafgaandelijk kennis van heeft genomen en die kennisname door de schuldenaar-verzoeker duidelijk kan worden afgetoetst (zoals hoger uitgewerkt bv. als stuk 1 van de stukkenbundel en geparafeerd en ondertekend door de verzoeker).

De maatschappij dient niet langer de kost te dragen van die verzoekers die voortijdig uitstappen omwille van de reden dat ze onvoldoende werden geïnformeerd en er weer (snel) willen uitstappen, en waarbij dan, bij gebreke aan enige financiële reserve op de schuldbemiddelingsrekening, de staat door de rechter van de schuldbemiddeling ten laste van de Federale Overheidsdienst Economie (FOD ECON) wordt gelegd. De maatschappij draagt hier een dubbele kost, want wellicht is de verzoeker 'binnengeloodst' via de bijstand van een pro-Deoraadsman en 'verloond' via het BJB-systeem, maar wordt ook nog eens de staat van de schuldbemiddelaar afgewenteld op de maatschappij via de FOD ECON. Dit lijkt van het goede teveel.

Alleen een volledig en correct ingevuld verzoek zou de integrale bescherming van de wet mogen genieten (inzake aanvang en duur). De wet biedt immers de mogelijkheid aan de rechter om te oordelen over het aanvangsmoment van de regeling.

Bovendien is het zo dat hoe meer de schuldbemiddelaar 'detective' wordt en allerlei zaken dient uit te zoeken en bijkomend op te vragen, hoe moeilijker zijn opdracht wordt en hoe groter de perceptie in het hoofd van de schuldenaar-verzoeker dat de schuldbemiddelaar 'vervelend is' en 'zich moet'.

Problematische verzoekers-schuldenaars

Schuldbemiddelaars stellen wel vaker vast dat het met sommige mensen moeilijk afspraken maken is. De wet gaat er evenwel van uit dat schuldbemiddelaars in staat zijn om afspraken te maken met mensen met verslavingsproblematieken (gok-, drank-, substantieverslaafden, ...), medische condities en uiteenlopende pathologieën, enzovoort.

Sommige schuldenaar-verzoekers maken het wel erg bont en dan laat zich de vraag stellen of er voor bepaalde mensen niet beter een 'bewind' zou worden opgestart. Het is niet altijd makkelijk om die inschatting te maken. Er is op het terrein grote terughoudendheid om die stap naar 'bewind' te zetten. Die terughoudendheid valt op. Ook voor de schuldbemiddelaar is het moeilijk om initiatief tot bewind te nemen. Het lijkt in ieder geval moeilijk verzoeken met het mandaat om dat initiatief te nemen. Evenwel lijkt de schuldbemiddelingsrechter de conditio van 'bewind' te kunnen opleggen, waarbij de schuldenaar vervolgens de vrederechter vat.

Probleem is dat noch de rechter van de schuldbemiddeling noch de schuldbemiddelaar is opgeleid om probleemgedrag en/of pathologieën te herkennen. Het niet (h)erkennen van psychische en medische problemen leidt er vaak toe dat het een zeer lange

tijd duurt vooraleer wordt ingezien dat er met een bepaalde persoon geen afspraken of plan kan worden gemaakt, en dit vaak tot ergernis van de schuldbemiddelaar die er veel tijd en middelen heeft ingestopt.

Soms wordt een problematiek makkelijker onderkend, zoals een 'drankverslaving'. Op dat moment kan de rechter van de schuldbemiddeling een behandeling als *conditio opeleggen* voor de verderzetting van de collectieve schuldenregeling. Dit kan worden opgevolgd; drankverslaving is immers beter en meer bekend.

Voor andere problematieken is dat veel minder duidelijk en in de praktijk wordt hiermee bijzonder weinig gedaan.

Wanneer het gaat om problematische schuldenaar-verzoekers dient ook het gebruik van referentieadressen onder de loep te worden genomen. Voor schuldenaar-verzoekers kan het soms een noodzaak zijn om over een referentieadres te kunnen beschikken bij het OCMW of een derde, om op die manier het eigen leven weer op orde te krijgen. Problematisch wordt het wanneer de schuldenaar-verzoeker zich verschuilt achter een referentieadres en niet langer bereid is om transparant te zijn en te communiceren over zijn verblijfplaats en wat er op financieel vlak gebeurt.

Dit probleem wordt versterkt wanneer het OCMW een referentieadres zonder beperking in de tijd toelaat. Er wordt in de meeste gevallen aan het toekennen van een referentieadres geen enkele voorwaarde of opvolging verbonden, waarvan sommige schuldenaar-verzoekers dan handig gebruik maken (om bv. te ontkomen aan nieuwe schuldeisers, de eigen financiële handel en wandel te verbergen, in een ondergrondse economie te werken, ...). De pijlers van de collectieve schuldenregeling blijven ook hier transparantie, medewerking en communicatie.

Opvallende afwezigheid van de schuldeisers en verbale mondigheid van de schuldenaar-verzoeker

Wetsingrepen uit het verleden hebben de schuldeisers in het kader van de collectieve schuldenregeling blind en monddood gemaakt. Schuldeisers blijven (althans langs Nederlandstalige kant bijzonder vaak) afwezig ter zitting. Sinds geruime tijd hebben schuldeisers het idee dat middels wetgeving en rechtspraak zij 'langs de verkeerde kant staan'.

Een aanzuiveringsregeling wordt opgesteld zonder dat een schuldeiser 'echt' zicht heeft op de werkelijke mogelijkheden of grenzen van de inspanningen van een verzoeker. Geen zicht op inkomsten en uitgaven (art. 1675/10, § 2/1 Ger.W. dat niet toelaat om de bijlagen bij het plan aan de schuldeisers over te maken). Geen volledig zicht op stukken van een dossier. Geen zicht op jaarverslagen en evolutie van de toestand van verzoeker, tenzij inzage van de stukken ter griffie. Geen zicht op de bewegingen van de schuldbemiddelingsrekening (*cf.* Franstalige rechtspraak).

Er gaat voor de schuldeisers vaak heel wat dividend verloren (de verplichte reserve en de kosten van de procedure niet te na gesproken). Verzoekers in de regel ontvangen een (vast) leefgeld. Zij die het 'spel' begrijpen zetten vragen naar extra leefgeld in om hun 'beschikbaar deel' (leefgeld) te verhogen en op te schalen. Hoewel de wet bepaalt dat het de schuldbemiddelaar is die het leefgeld bepaalt, volstaat vaak een eenvoudige brief van de

schuldenaar-verzoeker naar de rechter van de schuldbemiddeling om dit alles voor de rechter te brengen en de zaak in de raadkamer te laten beslechten. Wanneer er veel reserve beschikbaar is op de schuldbemiddelingsrekening, is de 'rust' snel afgekocht en hersteld (er is toch genoeg geld op de schuldbemiddelingsrekening). De schuldbemiddelaar voert de 'vingerwijzingen' uit die medebepaald worden door het beleid en de persoonlijkheid van de rechter.

De schuldeiser weet dit niet. Hij blijft in de regel immers ook afwezig bij zittingen in de raadkamer (i.t.t. de openbare zitting) waar 'snelle oplossingen' vaker uitdraaien in het nadeel van de schuldeiser (en mogelijks meer dividend in het voordeel van de schuldeisers verloren gaat).

Er heerst bij de schuldeisers een misvatting dat de schuldbemiddelaar steeds het evenwicht bewaakt tussen de inspanning van de schuldenaar-verzoeker en wat de schuldeisers als dividend ontvangen. De schuldbemiddelaar moet in die mogelijkheid zijn om dit te bewaken. Wanneer in een betwisting met de schuldenaar de schuldeisers afwezig blijven en hun standpunt niet (kan) wordt gehoord, valt een betwisting wel eens vaker uit in het voordeel van de schuldenaar (en in veel gevallen is er dan minder dividend voor de schuldeisers).

In lijn daarmee staat dat de invloed van de schuldenaar-verzoeker op de procedure over de jaren heen groter is geworden. De verzoeker is mondiger geworden, maar met mondigheid komen ook meer de uitschuivers om de hoek kijken, zoals eisen, bevelen en verbale agressie.

De schuldenaar-verzoeker gebruikt moderne technologie om te communiceren en daarop zit weinig 'hygiëne' (meerder e-mails per dag) en de volkomen onrealiseerbare verwachting dat die e-mail of dat tekstbericht binnen de kortste keren beantwoord wordt. Voelt de verzoeker zich niet op zijn wenken 'bediend', volstaat ook hier een eenvoudige brief van de schuldenaar-verzoeker naar de rechter (zelfs in een taal vreemd aan de procedure) om de zaak onmiddellijk voor de rechter te brengen. Een klacht via eenvoudige brief volstaat. Rechtbanken gaan met deze brieven van schuldenaar-verzoekers vreemd om; vaak wordt er voorafgaand aan een oproeping geen advies of standpunt gevraagd van de schuldbemiddelaar. Bovendien worden deze 'vragen/klachten' in de regel sneller vastgesteld en opgeroepen dan de vragen van de schuldbemiddelaar tot bijvoorbeeld herroeping. De rechter kan ambtshalve de zaak zonder meer laten oproepen in de raadkamer.

Oproeping in de raadkamer is een vaak ingezet iets in de collectieve schuldenregeling.

In de raadkamer bij een interactief debat overheersen vaak emoties, zeker wanneer het gaat om de auto, kinderen, werkbereidheid, woning. Een beetje emotie is geen probleem; veel emotie betekent evenwel dat men komt vast te zitten. We hebben in de regel niet geleerd wat emotie is en hoe ermee om te gaan, laat staan de eigen emotie. Emotie inzetten als strategie tot het bereiken van resultaat wordt niet altijd doorzien.

Het juridische heeft zich steeds gekenmerkt door het zich ontdoen van emotie. In de collectieve schuldenregeling is er evenwel sinds enige jaren de intrede van veel emotie en projectie in de

zittingszaal. Iedere betrokkene projecteert zijn of haar issues over de al dan niet terecht opgeworpen problematiek, hetgeen meestal aanleiding geeft tot een cocktail waarbij veelal het proces van de schuldbemiddelaar (als persoon) wordt gemaakt en de 'grond van de problematiek' bekeken in de bredere context van de procedure veeleer verloren gaat.

Laat de verdediging van de verzoeker er dan nog vaak in bestaan om vervanging van de schuldbemiddelaar te vragen, dan wordt in zowat één op vijf dossiers het accent van 'inspanning' verlegd naar 'recht hebben op'. De focus ligt niet langer meer op de inspanning naar de schuldeisers toe (die in pendant bereid zijn om een deel van de schuld kwijt te schelden). De focus ligt op onmiddellijke emotie en perceptie, het welbevinden van de verzoeker in plaats van de inspanning die in verhouding staat tot de mogelijkheden, en bij gebreke aan de aanwezigheid en controle van de schuldeisers lukt dit nog ook.

Schuldeisers zijn zich niet altijd bewust wat er buiten hen omgaat in de raadkamer en in de aan de gang zijnde discussies tussen de schuldbemiddelaar en de verzoeker. Ook al wil de schuldbemiddelaar een zaak behandeld zien in openbare zitting (art. 1675/14, § 2 Ger.W.), toch wordt dit niet altijd (op)gevolgd.

Nu in verschillende rechtbanken alleen de oproeping wordt verzonden, zonder kopie van het verzoek mee te verzenden, tasten schuldeisers nog meer in het duister over de grond van de aan de gang zijnde discussies. Zij hebben niet steeds het besef dat hun belangen, gelet op hun afwezigheid in raadkamer of openbare zitting, niet altijd optimaal worden behartigd. Schuldeisers zouden bijaldien meer present dienen te zijn op zittingen en in de raadkamer. Een individuele raadsman het veld insturen lijkt een dure zaak maar laat zich middels een forfait over verschillende dossiers makkelijk terugverdienen.

Laat de intensiteit van dit alles uiteraard allemaal afhangen van het beleid van de rechtbank en de rechter-titularis om te zien wat er als 'gestrengheid' naar een dossier/verzoeker toe wordt bepaald, hetgeen resulteert in andere benaderingen en aparte snelheden per rechtbank/per kamer.

Een 'intelligente' verzoeker is snel geconditioneerd over waar en in wat hij de rechter van de schuldbemiddeling 'meekrijgt'. Het involgen van een vraag van de schuldenaar-verzoeker zonder het kader te duiden leert de verzoeker dat hij soms meer gedaan krijgt van de rechter (en zelfs zonder de schuldbemiddelaar daar vooraf te hebben over aangesproken en geconsulteerd). De autoriteit van de schuldbemiddelaar wordt op die manier gedenatureerd en de verzoeker leert dat de toegang tot de rechter een eenvoudige optie is die loont.

In dit licht zijn schuldbemiddelaars eenvoudig vervangbare 'mandatarissen'. Het is makkelijker een schuldbemiddelaar te vervangen – die omwille van een volgende aanstelling toch de mond houdt – om voor verzoeker de kool en de geit te kunnen sparen. De spreekwoordelijke 'klik' (zonder dat enige professionele fout in zijn hoofde kan worden weerhouden) is dan het argument om de schuldbemiddelaar van zijn/haar opdracht te ontdoen. Hij hoeft zelfs niets worden gehoord, zo stelt de wet.

Dreiging van verzoekers dat zij, indien geen andere schuldbemiddelaar wordt aangesteld, uit de procedure stappen, is een al te vaak gehoord argument dat geen andere fundering kent dan een persoonlijk emotioneel sentiment of zelfs wraakoefening, hetgeen in de rechtbank in principe geen plaats dient te kennen.

Het principe van een 'onafhankelijke' gerechtelijk mandataris komt daarmee onder druk te staan. Zeker wanneer de schuldbemiddelaar bovendien geen enkel verhaal heeft (in beginsel geen initiatief tot hoger beroep) tegen zijn vervanging, net zoals er geen verhaal openstaat tegen de begroting van de kosten- en ereloonstaat (behoudens incidenteel beroep). De onafhankelijkheid wordt in die zin begrensd tot het kunnen aanvaarden en teruggeven van een opdracht.

De schuldbemiddelaar kan immers ambtshalve worden vervangen.

Ander aandachtspunt is dat 'hoe de verzoeker het ziet' veelal voor waar wordt gehouden op basis van een verhaal zonder dat zulks door enig bewijs dient te worden onderbouwd. In een aantal gevallen lijkt dit de vorm aan te nemen van de omkering van de bewijslast: "*de schuldbemiddelaar is fout tenzij hij aantoonst dat hij wel juist heeft gehandeld (bereikbaarheid, leefgeld, extra leefgeld... etc.?)*".

Omgekeerd dient elk initiatief van de schuldbemiddelaar gericht tegen de verzoeker wel te zijn onderbouwd door het nodige (omstandige) bewijs.

Wanneer in alle sectoren in het leven de dreiging via verbale of fysieke agressie opstaat en aanzet tot het inroepen van privébeveiliging (ook bij OCMW's), dient de fysieke integriteit van de schuldbemiddelaar in alle gevallen te worden gewaarborgd. Het gaat niet op om op zittingen politiebewaking te vragen, maar in hetzelfde dossier bij dreiging aan de persoon van de schuldbemiddelaar dit af te doen als het resultaat van de door deze gevoerde gebrekkige communicatie.

Waar in het verleden de schuldenaar-verzoeker de procedure in eerste orde aangreep om de schulden terug te betalen in een kader van 'wat mogelijk is', kan nu in heel wat dossiers worden vastgesteld dat sommige verzoekers het 'spel beheersen' om daarbij elke strategie in te zetten om zo weinig mogelijk terug te betalen (cf. dossiers waar er voortdurend een probleem is om de inspanning naar de schuldeisers toe te bepalen en te concretiseren). Dit 'spel' is geoorloofd en heeft lange benen, het duurt immers een tijd voor die strategie wordt doorzien. Emotie is één van de elementen die op handige manier kunnen worden ingezet om het opnemen van de eigen inspanning uit te stellen of af te zwakken.

In de opleiding van de actoren betrokken bij de schuldbemiddeling is aandacht voor de psychologische component van gevoelens en emoties een interessant en noodzakelijk iets. De actoren realiseren zich weinig hoe projectie en emotie bepalend zijn voor communicatie en voor de wijze waarop we ons tegenover elkaar verhouden en gedragen. Ieder van ons is opgevoed en opgeleid in een context waarbij ons (verkeerdelijk) is aangeleerd dat tussen wat er buiten ons gebeurt en hoe we ons voelen een rechtstreekse link zou bestaan. We besteden grote delen van ons leven met buiten ons iets of iemand aan te wijzen als de schuldige van hoe

we ons voelen. We lijken één ding uit het oog te verliezen en dat is ons eigen denken. Ons denken is de filter die we niet (meer) lijken te zien. Via ons denken plakken we voortdurend, van moment tot moment, labels op alles en iedereen om ons heen. Denken en voelen zijn de keerzijde van dezelfde medaille; emoties zijn aangeleerde reacties. De dynamiek hierachter zien en begrijpen maakt duidelijk dat we allemaal in verschillende werelden leven en de dingen nooit (nooit!) op dezelfde manier zien.

De instantbeoordeling van moment tot moment (duim omhoog, duim naar beneden) door de schuldenaar is een element waarmee de schuldbemiddelaar dient te leren omgaan. Het ene moment geprezen, het andere moment verguisd (*"from fame to blame in one minute"*). En die discussie wordt al te vaak nog een keer voor de rechter overgedaan. Verzoekers hebben bepaalde gedachten, voelen zich dienovereenkomstig, nemen dit voor waar aan en reageren (i.p.v. te ageren). Zo ontstaat de 'standpuntenoorlog' met de schuldbemiddelaar. Niemand kan daarin verandering brengen dan de schuldenaar-verzoeker zelf, wanneer hij zijn denken verandert.

Blijvende uitdagingen en verwondering

Elk systeem kent na een aantal jaren van zijn bestaan pogingen om dit systeem te 'misbruiken' of 'oneigenlijk' te gebruiken. Dit is niet anders voor de collectieve schuldenregeling.

Niet alles valt door de schuldbemiddelaar te controleren. Denk maar aan de problematiek van buitenlandse inkomsten of bezittingen die buiten beeld blijven, nalatenschappen met een grensoverschrijdend element, uiterlijke tekenen van rijkdom zonder dat er daar een juist inkomen tegenover staat (ondergrondse economie), het onvolledig invullen van verzoekschriften (*cf. supra*), enzovoort.

Het blijft verwonderlijk hoe vaak verzoekers hun 'informatieverplichting' miskennen om zo dubbele inkomsten te genieten (loon + uitkeringen), welke uitkeringen dan later dienen te worden terugbetaald (maar reeds in de vorm van leefgeld zijn uitgekeerd en dus nog maar eens ten nadele van de schuldeisers worden terugbetaald uit de aangelegde reserve). Deze voorbeelden zijn legio. Al te vaak komt de verzoeker er makkelijk vanaf met de verantwoording *"ik wist het niet"* of *"ik begrijp het niet"*. Deze twee zinsneden zijn voor vele verzoekers de beste vorm van verdediging die in het kader van het sociaal contentieux van de collectieve schuldenregeling standhouden en vaak voldoende zijn. *'Dé mensen'* hebben het dan zo niet bedoeld.

Het verdient aanbeveling om deze inbreuken/misbruiken duidelijker in kaart te brengen om in het kader van de bestrijding van sociale fraude de zaken beter te kunnen ondervangen, desgevallend na wetgevend of regelgevend initiatief. Eens bekend en benoemd valt 'misbruik' makkelijker te (h)erkennen.

Ook een 'verdachte periode' kan in de collectieve schuldenregeling worden weerhouden. Immers voorafgaand aan de collectieve schuldenregeling kan uit het handelen van de schuldenaar blijken dat deze zich onvermogen heeft gemaakt (bv. via aanpassing van het huwelijksvermogen met 'valse' inventaris of verkoop van belangrijke bezittingen voorafgaand aan de collectieve schuldenregeling met miskenning van de schuldeisers).

Het modelverzoekschrift waarop hoger werd aangedrongen moet ook bevragen naar deze periode voorafgaand aan de toelaatbaarheid en vragen naar de goederen die in die periode zijn verkocht, evenals naar het (gewijzigde) huwelijksstelsel.

Bedrog kan niet worden beloond maar (financieel bedrog) is een vaak voorkomend iets in het kader van de collectieve schuldenregeling. Wanneer bedrog in hoofde van de schuldenaar-verzoeker wordt weerhouden en aanleiding geeft tot de burgerlijke sanctie van de herroeping, zou de staat die bij gebreke aan reserve op de schuldbemiddelingsrekening ten laste van de Federale Overheidsdienst Economie (FOD ECON) wordt gelegd, nadien moeten kunnen worden verhaald op de verzoeker. De schuldbemiddelingsrechter zou moeten kunnen oordelen over een regres lastens de 'herroepen' schuldenaar-verzoeker. Het is niet redelijk dat de gemeenschap de kosten- en ereloonstaat ten laste dient te nemen, terwijl in geval van bedrog de verzoeker zich heeft verrijkt (ten nadele van de schuldeisers en de gemeenschap).

Taalwetgeving

Recent werd er gesleuteld aan de taalwetgeving. De toepassing in de collectieve schuldenregeling geeft onmiskenbaar problemen en maakt althans voor Brussel/Halle-Vilvoorde de zaak een stuk 'ingewikkelder'. *Quid* met stukken die in een andere taal worden neergelegd of passages bevatten in een andere taal?

Naar aanleiding van de totstandkoming van de wet van 19 oktober 2015 (eerste Potpourri-Wet) en 25 mei 2018 met betrekking tot de sanctionering van de vormvoorschriften en nietigheden, heeft de Raad van State in zijn advies opgemerkt dat dit misschien wel bij bijzondere wet moet worden gestemd. De Grondwet bepaalt immers dat de *"essentiële elementen van de hervorming met betrekking tot het gebruik der talen in gerechtszaken in het arrondissement Brussel"* enkel bij bijzondere wet kunnen worden gewijzigd (art. 157bis). Zo'n wet kan alleen maar worden gestemd met een dubbele meerderheid in de Kamer: (1) een meerderheid van twee derde en (2) een (gewone) meerderheid in de Nederlandse en Franse taalgroep.

Artikel 5 van de wet van 25 mei 2018 wijzigt artikel 40 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken. Het eerste en het tweede lid van dit artikel 40 worden als volgt vervangen: *"Onverminderd de toepassing van de artikelen 794, 861 en 864 van het Gerechtelijk Wetboek zijn de vorenstaande regels voorgeschreven op straffe van nietigheid."*

De toelichting bij het wetsontwerp stelt dat het de bedoeling is om *"de nietigheidsregeling van artikel 40 van de wet van 15 juni 1935 volledig gelijk te stellen met de nietigheidsregeling van het gemeen recht"* (Toelichting, Doc 54 2827/1, 27). Past men evenwel de nietigheidsleer uit het Gerechtelijk Wetboek toe op de Taalwet in gerechtszaken, dan heeft dit tot gevolg dat deze wet niet langer van openbare orde is. De rechter mag hem niet ambtshalve toepassen. De Raad van State wijst hierop in zijn advies (Advies RvS 26 september 2017, Doc 54 2827/1, 79 en 81). Dit zorgt voor een juridisch vreemde constructie. Zo zijn de Taalwet in bestuurszaken en de Taalwet in onderwijszaken wel van openbare orde, maar is de Taalwet in gerechtszaken niet van openbare orde.

In de mate dat de wet niet voldoet aan de door de Raad van State opgeworpen vereiste van een 'bijzondere wet', zullen de rechtbanken en hoven worden geconfronteerd met een wetskrachtige norm die in strijd lijkt te zijn met de bevoegdheidsverdelende regels of met een artikel van Titel II 'De Belgen en hun rechten' of met artikel 170, 172 of 191 van de Grondwet, zodat de ongrondwettelijke norm buiten toepassing dient te blijven. Een pre-judiciële vraagstelling aan het Grondwettelijk Hof dringt zich hier op omtrent het grondwetsconforme karakter van de hervorming inzake de afschaffing van de ambtshalve nietigheid, gelet op de afwezigheid van de wetwijziging in de vorm van een bijzondere wet zoals voornoemd.

Met de introductie van het begrip belangenschade bij inbreuken op de taalwetgeving stellen er zich voor de collectieve schuldenregeling ook andere problemen.

De schuldbemiddelaar is niet echt de vertegenwoordiger van de boedel, zoals de faillissementscurator. De schuldbemiddelaar is veeleer de 'bewaker' van de boedel en van de belangen van de boedel. Het is bijgevolg onduidelijk of de schuldbemiddelaar een procesrechtelijk belang heeft in de zin van de artikelen 17 en 18 Ger.W. en of de schuldbemiddelaar in die zin 'belangenschade' kan opwerpen als 'formele procespartij'.

Immers de schuldbemiddelaar kan bepaalde initiatieven niet nemen, zoals onder meer het instellen van een hoger beroep tegen de beslissingen van de eerste rechter. Bijaldien, hoewel hij de 'motor' is en moet worden betrokken in de procedure, is het niet duidelijk of hij een formele procespartij is, en samen gelezen met de vernieuwde regels betreffende de nietigheden, er een ongelijkheid in behandeling bestaat tussen enerzijds de schuldbemiddelaar als 'bewaker' en anderzijds de andere procespartijen betrokken in een procedure collectieve schuldenregeling zoals behandeld in beroep.

Kan bijgevolg de schuldbemiddelaar belangenschade opwerpen, en in negatief geval gaat het dan om een gerechtvaardigde grondwetsconforme ongelijke behandeling met de andere procespartijen en in collectieve schuldenregeling?

Er is meer. Een restrictieve interpretatie van artikel 861, eerste lid Ger.W. zou tot gevolg hebben dat de belangenschade tekstueel beperkt wordt tot de schade aan de belangen van de (formele proces)partij die de exceptie opwerpt. *A contratio* geldt dat niet voor de belangen van de andere betrokkenen bij de procedure. De schuldbemiddelaar kan dan bijgevolg geen belangen opwerpen namens de boedel die hij 'bewaakt'. Vervolgens geven zowel de woorden "die de exceptie opwerpt" als de afschaffing van de absolute nietigheden die de rechter tot ambtshalve ingrijpen verplichten de indruk dat de rechter bij gebrek aan protest van minstens één van de partijen machteloos is en dus evenmin de benadeling van zijn eigen belangen kan verhelpen of, ruimer nog, kan verhinderen dat een vormfout de rechtsbedeling in het gedrang brengt.

Voor Brussel/Halle-Vilvoorde duikt er nog een ander opvallend iets op.

De rechter mag op basis van de gewijzigde wetgeving de nietigheid wegens schending van de Taalwet in gerechtszaken niet

meer ambtshalve invoeren. Een procespartij moet het initiatief nemen. In de collectieve schuldenregeling gebeuren aanvragen om te worden toegelaten op eenzijdig verzoekschrift. De aanvrager is meteen ook de enige procespartij die uiteraard een voorkeur heeft voor de Franse taal en bijgevolg ook geen belangenschade zal invoeren. Is er geen belangenschade, dan hoeft de Taalwet dus niet te worden nageleefd, want er is geen sanctie. Wat betekent dit concreet? In de praktijk zal het verschil zich vooral laten voelen in de gerechtelijke arrondissementen Brussel/Halle-Vilvoorde. De Nederlandstalige en Franstalige rechtbanken in Brussel zijn beide bevoegd voor de 35 gemeenten van Halle-Vilvoorde. Een Franstalige inwoner van Halle-Vilvoorde kan voortaan vrijwillig zijn verzoek om te worden toegelaten tot de collectieve schuldenregeling neerleggen in de Franse taal bij de Franstalige arbeidsrechtbank te Brussel die zich bevoegd verklaart en de toelaatbaarheid uitspreekt indien daartoe grond bestaat.

Maar voor de verzoeker geldt het gezegde: "*bezint eer ge begint*", want de Franstalige arbeidsrechtbank te Brussel is een stuk strenger en verschillend in zijn aanpak rond collectieve schuldenregeling dan de Nederlandstalige arbeidsrechtbank te Brussel.

Taal blijft een heikel punt. Het is een feit dat in het noorden van het land en Halle-Vilvoorde er zowel in de hulpverlening als door de schuldbemiddelaar en de rechtbank heel veel Frans wordt gesproken met de schuldenaar-verzoekers. Het valt op dat in Halle-Vilvoorde in een aantal OCMW's achter gesloten deuren de voertaal met de hulpzoekende zonder meer Frans is; het OCMW doet het vertaalwerk en bereidt Nederlandstalige brieven voor. Met andere talen doen we dit in de regel niet (en slechts middels de bijstand van een tolk).

Voor in Halle-Vilvoorde ligt dit alles gevoelig. Het is delicaat om de rechtzoekende te vragen taallessen Nederlands te volgen. Om tegemoet te komen aan die vraag schrijft de schuldenaar-verzoeker zich in voor taallessen, legt hij van de inschrijving een attest voor, maar blijft hij vaak afwezig op de lessen. Daarvan kan er dan later geen attest worden voorgelegd.

Sommige schuldenaar-verzoekers vinden het een evidentie om in hun taal te worden bediend. De mensen en hun problematiek omarmen is één zaak, zij moeten natuurlijk ook hun stuk van de verantwoordelijkheid opnemen. Ten slotte heeft men een keuze gemaakt in hoe men wil worden geholpen en in het Nederlands taalgebied is dit uiteraard in het Nederlands.

Voor de Nederlandstalige rechtbanken is de voertaal uiteraard het Nederlands en voor die rechtbank is de taal van de procedure in geval van een collectieve schuldenregeling eveneens het Nederlands.

Deze taalproblematiek strekt zich uit tot een veel bredere regio dan enkel Halle-Vilvoorde. Sociologisch valt immers vast te stellen dat de bredere regio Aalst-Dendermonde, mede door het spoorwegnet, 'armoedegevoelige verzoekers' en taalachterstand aantrekken vanuit Brussel. Deze personen vinden ook hun weg naar de collectieve schuldenregeling. Bij gebreke aan taalkennis en opleiding is het vaak zeer moeilijk om deze mensen te activeren en de schuldeisers uitzicht te bieden op de gedeeltelijke terugbetaling van hun vordering.

De perceptie van berichtgeving en het budget

Armoedeproblematiek vraagt ieders blijvende aandacht. Niemand wil in de armoede terechtkomen, zodat alle berichtgeving rond deze problematiek vanuit angst en vrees voor een negatieve toekomstprojectie veel mensen aanspreekt. Vaak ontbreekt het in de berichtgeving echter aan nuance. Onderzoeken laten zich te vaak vangen in een 'bestelde uitkomst'.

Voor de laagste inkomsten zijn bepaalde structurele 'tekorten' effectief een probleem. Erbij horen laat mensen soms ook irrationele beslissingen nemen om luxe-uitgaven (auto of andere) eerst op de prioriteitenlijst te plaatsen boven de beheersing van het budget via de prioritaire regeling van het 'dak boven het hoofd', verzekeringen, nutsvoorzieningen, medische uitgaven, uitgaven voor telecom, enzovoort.

Wanneer de berichtgeving stelt dat *"alsmaar meer mensen hun uitgaven voor nutsvoorzieningen, medische en telecom-uitgaven niet langer kunnen betalen"*, dan zie je in de collectieve schuldenregeling een groep schuldenaar-verzoekers die hierin de uitleg zien om ook de eigen facturen (van wat in de media als 'zwaar' wordt bestempeld) onbetaald te laten met het toegekende leefgeld en af te wentelen op de schuldbemiddelaar en de reserve (en daarmee mogelijks op de schuldeisers in de mate dat de uitbetaling van een bijkomend dividend op de helling komt te staan).

Het budget dat de schuldenaar-verzoeker ter beschikking wordt gesteld in de vorm van een leefgeld, laat zich op verschillende manieren becijferen. Vaak heeft iedere schuldbemiddelaar een eigen techniek; er bestaat geen 'methode' of 'schaal' die op brede wijze wordt toegepast. In ieder geval zijn er richtgrendels in de wet om dit leefgeld te gaan bepalen (niet-beslagbaar gedeelte van het loon, leefloon, ...).

Het door advocaten-schuldbemiddelaars en de rechtbank toegekende leefgeld aan de verzoeker wordt vanuit sociale hoek vaak bekritiseerd. Het zou systematisch om een te beperkt leefgeld gaan.

In dit kader worden vanuit het sociale veld twee technieken of methoden naar voor geschoven. Vanuit het budgetbeheer georganiseerd in het kader van het OCMW enerzijds en via de zogenaamde 'referentiebudgetten' anderzijds. Een volledige analyse hiervan valt buiten het bestek van dit artikel, toch is het belangrijk om kort even in te gaan op wat voorligt.

Vanuit het budgetbeheer wordt in de regel eerst de hoegrootheid van de kost van voedsel bepaald (per persoon per week) om vervolgens het weekgeld vast te leggen. Wat resteert van het beschikbare inkomen wordt gebruikt om de vaste kosten te betalen zoals huur, verzekering, nutsvoorzieningen, telecom, enzovoort. In een aantal gevallen schiet het inkomen tekort om alle vaste kosten te regelen, zodat elke maand er een bijkomend deficit wordt geboekt. Al snel wordt het onbetaalde saldo onoplosbaar. Een dergelijke benadering is vatbaar voor kritiek. Het gaat in tegen de manier waarop de meeste mensen het gezinsbudget inzetten en beheren.

Een andere manier die naar voor wordt geschoven om het leefgeld van de verzoeker binnen de procedure van de collectieve

schuldenregeling te bepalen is de berekening via de zogenaamde referentiebudgetten om op empirische wijze te bepalen wat de noodzakelijke uitgaven en bijhorende minimale kosten zijn om adequaat aan de samenleving te kunnen participeren. Voor bepaalde uitgaven worden dan korven voorzien gebaseerd op een intellectueel beredeneerde benadering van wat een gezin of iemand nodig heeft.

Ook dit systeem is vatbaar voor kritiek. De techniek van de 'referentiebudgetten' gaat niet uit van het inkomen, maar van wat middels reflectie nodig lijkt. Deze methode laat zich bovendien niet op alle dossiers toepassen. De huurmarkt is overal verschillend. Zo de schuldenaar-verzoeker andere uitgangspunten als prioritair aanneemt, zoals het bezit van een auto, werkt het referentiebudget niet meer. Soms kunnen kosten en uitgaven ook worden gedeeld. Naast een meer dan verdienstelijke poging, zijn de samengestelde korven het resultaat van een intellectuele benadering van wat nodig en wenselijk lijkt.

Deze 'korven'-benadering lijkt meer een (politiek) instrument om aan te tonen dat de uitkeringen te laag zijn en dienen te worden aangepast aan de Europese armoedecijfers. In heel wat gevallen leidt dit tot de conclusie dat er niets meer kan worden ingehouden voor de schuldeisers.

Omgekeerd redenerend, uitgaand van de 'referentiebudgetten', zouden bepaalde personen niet langer in aanmerking komen tot een volwaardige deelneming aan de economische maatschappij; krediet zou voor hen niet langer toegankelijk zijn. In die zin is het gebruik van de korvenschaal slechts uiterst beperkt bruikbaar en veeleer te zien als een beïnvloedingselement voor het beleid.

Kan de korvenbenadering ook negatief worden ingezet? Stel, de korventechniek bepaalt in een bepaalde situatie watergebruik 1 als normaal, maar de schuldenaar-verzoeker verbruikt er later 10 en brengt de factuur naar de schuldbemiddelaar. Kan op basis van de korvenbenadering de 'meerfactuur' worden geweigerd stellende dat het om een overmatige consumptie gaat in strijd met goed huisvaderschap?

Alles kan worden begraven onder cijferdiscussies en iedereen heeft zijn technieken en methoden om te 'meten'. Het bepalen van het leefgeld is steeds maatwerk. Geen enkel systeem of schaal laat zich toepassen om via een eenvoudige becijfering een gepast leefgeld te bepalen. Bovendien krijgt een leefgeld slechts betekenis en invulling via de complexiteit van de persoonlijkheid en de gezinssamenstelling van de schuldenaar-verzoeker. Terwijl de ene verzoeker zich vindingrijk toont met een beperkt budget, klaagt een andere over dezelfde som omdat het zijn verwachtingspatroon en perceptie van wat een leefgeld dient te omvatten in beginsel niet dekt.

Een interessante vraag blijft of de regels rond het leefgeld in de Wet Collectieve Schuldenregeling de openbare orde raken, dan wel van dwingend recht zijn. In dit laatste geval zou de schuldenaar-verzoeker afstand kunnen doen van de bescherming die de wet biedt en indien mogelijk een grotere inspanning voor de schuldeisers neerzetten.

Heilige graal

Vlamingen hebben de spreekwoordelijke 'baksteen in de maag'. Het hebben van een eigendom is een belangrijk element in het dagelijks leven van mensen. 70 % van de Vlaamse gezinnen is eigenaar van de eigen woning. De procedure collectieve schuldenregeling is voor eigenaars vaak het laatste middel om de executie van de woning te vermijden of uit te stellen.

Eigendom behouden is evenwel geen absoluut recht binnen de collectieve schuldenregeling. Een aantal parameters bepalen of dit überhaupt haalbaar is, zo onder meer de schuldmassa, het inkomen, de mogelijkheid om een reserve aan te leggen om de kost van de procedure op te vangen, enzovoort. Vaak draait de mogelijke dreiging met verkoop uit op een 'irrationeel gevecht' met de verzoeker die koste wat kost die eigen woning wil behouden zelfs tegen elke cijferlogica in. Veeleer dan de cijfers te willen onderkennen, denken schuldenaar-verzoekers vaak dat de schuldbemiddelaar er belang bij heeft om de woning te verkopen en zetten ze de aanval in op zijn persoon (nochtans ontvangt de schuldbemiddelaar een kosten- en ereloon voor plannen die over vele jaren lopen om de woning te kunnen behouden).

De woning behouden gaat over haalbaarheid. Emoties maken dat schuldenaar-verzoekers de cijferlogica achter die haalbaarheid niet langer onder ogen willen zien. Zonder inkomen is het heel moeilijk om de schuldeisers niet te volgen in hun gerechtvaardigde vraag om de woning te verkopen. Al te vaak wordt er bij schuldenaar-verzoekers de verkeerde verwachting gewekt dat 'behouden' zonder meer een mogelijkheid is. Dat is het niet.

Hetzelfde met de auto. Ook hier gaan verzoekers ver in de irrationaliteit om redenen te vinden een auto te kopen of te behouden ondanks een zeer beperkt budget.

Het is verrassend hoe vaak schuldenaar-verzoekers voorhouden een auto te hebben 'gekregen', gevraagd naar de oorsprong van een voertuig. Of auto's aankopen zonder voorafgaandelijke machtiging.

De auto geeft stevast aanleiding tot bijzonder emotionele situaties met verzoekers. Zij ervaren het als worden ze in hun vrijheid beperkt wanneer de auto dient te worden verkocht of de aankoop door de rechter wordt geweigerd. Dat er geen inkomsten zijn om de verzekering en verkeersbelasting te betalen is een aspect dat in hun emotionele verblindings vaak niet eens wordt ingezien. Verzoekers zeggen ook vaak letterlijk dat zij wat meer 'boterhammen' zullen eten om zo de kost van de wagen te kunnen blijven betalen. Heel wat rechters gaan het uit de weg om de verzoeker het bezit van een wagen te ontzeggen, omwille van het emotionele aspect en de invloed ervan op de bereidheid van verzoekers tot medewerking.

Digitaal platform en kansen/wensen met digitalisering

Recent werd in de Potpourri-Wet (wet 25 december 2016; art. 1675/20 e.v. Ger.W.) de beslissing genomen tot de creatie van een digitaal platform voor de collectieve schuldenregeling, genaamd 'Centraal Register Collectieve Schuldenregeling' (CRCS). Dit platform zal worden ontwikkeld en beheerd door de beide Ordes van Advocaten (OVb en OBFG), en is in volle ontwikkeling.

De wet stelt hierover dat het gaat om een geïnformatiseerde gegevensbank die instaat voor het beheer, de opvolging en de behandeling van de procedures collectieve schuldenregeling.

Het gaat in beginsel om een tool om dossiers collectieve schuldenregeling elektronisch te beheren. Mogelijks heeft het ook een positieve impact op het contact tussen alle stakeholders, hetwelk daarmee ook efficiënter en transparanter zou kunnen verlopen. Er kan direct worden gedacht aan de participatie van de schuldeisers, alsook van de schuldenaar-verzoekers via een beveiligde e-mailbox die door de overheid wordt georganiseerd en opgezet op basis van een toegang met een ID-kaartlezer.

Het gaat niet om een berekenings- of ontwerptool, al zou dit met een geschakelde en ontwikkelde gebruikerinterface wel mogelijk moeten zijn (aanspraken en bewerken van de ingevoerde info en data), doch dit is niet het opzet. Naar mag worden verwacht gaat het om meer dan een digitaal doorgeefluik en laat zich via dit platform in de administratieve opvolging van de collectieve schuldenregeling ook een efficiëntiewinst realiseren (door o.m. koppeling met andere databanken en gegevensuitwisseling). Daarbij zal een gebruiksvriendelijke interface 'key' zijn, zodat dubbele en arbeidsintensieve ingaven (van data) kunnen worden vermeden.

Of er aan het gebruik van dit centraal register een gebruikerskost zal worden gekoppeld, is op zich niet duidelijk. Dat de oprichtings- en beheerskosten groot zijn hoeft geen betoog.

De Wet Collectieve Schuldenregeling zal uiteraard dienen te worden herschreven op maat van dit nieuw digitaal platform.

Gekoppeld aan dit platform dient met aanbeveling ook een standaard digitaal verzoekschrift (plus verplicht neer te leggen stukken) worden geïntroduceerd (cf. *supra*), en zo nodig ook andere digitale modelformulieren voor opvolging en rapportage. Het verdient daarenboven de voorkeur dat dit standaardverzoekschrift ook wordt opgelegd als norm bij een aanvraag die nog via papier zou gebeuren.

Eén van de vermeende ideeën achter het platform is dat met de creatie en installatie van het platform de briefwisseling en de kost van briefwisseling zal afnemen. Op welke gedachte of idee dit teruggaat is niet geheel duidelijk. Het lijkt evenwel in de sterren geschreven dat met de introductie van het platform ook het vergoedings-KB zal worden herzien. Verhoopt mag worden dat een wijziging van het KB alleen zal gebeuren na onderhandeling en overleg en dat er rekening zal worden gehouden met de prestaties die worden gesteld en waar momenteel geen enkele financiële prestatie tegenover staat. Te vrezen valt dat het nieuwe KB nog meer zal uitgaan van forfaits en het forfait onder meer briefwisseling zal omvatten, zodat dit voor de magistratuur makkelijker controleerbaar is.

De collectieve schuldenregeling raakt aan het sociaal werk (cf. GwH), doch de misvatting heerst dat de advocaat-schuldbemiddelaar een sociaal assistent is. De advocaat-schuldbemiddelaar is een ondernemer, die werkt in het kader van winstmaximalisatie met een maatschappelijk doel voor ogen, in de juiste connectie tussen 'zin' en resultaat. Hij doet dit werk met andere woorden ook om de spreekwoordelijke 'boterham' op tafel te brengen.

GDPR en collectieve schuldenregeling

De nieuwe regelgeving inzake databescherming en verwerking dreigt voor de dagelijkse praktische werking van de collectieve schuldenregeling toch belangrijke gevolgen te hebben.

Het verzamelen van data door de schuldbemiddelaar over de verzoeker en zijn gezin is niet het probleem. In het kader van zijn opdracht is het immers normaal dat de schuldenaar die informatie verzamelt en verwerkt. Problemen dreigen wanneer de schuldbemiddelaar in het kader van zijn opdracht bevestigd wordt over gegevens die in het kader van zijn opdracht werden verzameld. Daarbij kan worden gedacht aan een sociaal assistent die in het kader van budgetbeheer gegevens opvraagt bij de schuldbemiddelaar. Aan wie kan deze informatie thans nog worden verstrekt en op welke wijze?

Als basisregel dient te gelden dat de uiterste terughoudendheid in acht dient te worden genomen om informatie van de schuldenaar-verzoeker te delen met derden. Enige abstractie kan worden gemaakt in de mate dat de opvrager van deze gegevens is gebonden aan een beroepsgeheim of niet. Hierbij wordt meteen gedacht aan de sociaal werker of (pro Deo) raadsman die de verzoeker bijstaat. Het verstrekken van de gegevens lijkt in die gevallen geoorloofd, doch in alle andere gevallen kan alleen die informatie worden verstrekt die de wet toelaat. Zo bijvoorbeeld ligt in de Wet Collectieve Schuldenregeling vast welke gegevens aan de schuldeisers kunnen worden doorgegeven, los van het feit dat de schuldeiser of diens aangestelde het papieren dossier kan gaan inkijken ter griffie (art. 1675/10, § 2/1 Ger.W.).

In geval van twijfel kan de gevraagde informatie aan de verzoeker worden verzonden die op zijn beurt de gegevens kan doorgeven.

Anders ligt het met de vele telefonische oproepen die de schuldbemiddelaar krijgt met vragen tot informatie. De gerechtelijk mandataris kan immers moeilijk aftoetsen wie hij daadwerkelijk aan de telefoon heeft en welke informatie hij kan delen. Is de correspondent aan de lijn immers de persoon die hij beweert te zijn? Het is een moeilijke oefening en vraagt steeds een afweging en aanvoelen om vertrouwelijke informatie al dan niet te delen. Wat met de familieleden die de verzoeker inschakelt om gevoelige informatie op te vragen? Waarom belt de verzoeker zelf niet?

In concreto zal de schuldbemiddelaar bij telefonische oproepen dienen te oordelen of bepaalde informatie wel dan niet kan worden verstrekt en zich dienen te beroepen op het beroepsgeheim en de GDPR-regelgeving, met de suggestie om schriftelijk de gevraagde informatie op te vragen met een omstandige uitleg waarom. Bij twijfel kan de informatie eerst aan de verzoeker worden bezorgd.

De vragen tot informatie bij e-mail zijn veelal zorgwekkend.

Een e-mail laat niet altijd toe om de correspondent te identificeren (geldigheid e-mail, ...). Het is niet altijd duidelijk wie een e-mail verzendt bij gebreke aan een naam of nadere gegevens andere dan de naam. In deze omstandigheden is uiterste voorzichtigheid geboden.

Verhoopt mag worden dat het kanaal van het digitaal platform hier uitkomst mag bieden. Indien beschikbaar in het systeem (en doorzoekbaar), kan de verzoeker trouwens later nog moeilijk voorhouden bepaalde informatie niet te hebben ontvangen. Of hoe digitalisering kansen biedt.

De gerechtelijk mandataris verzamelt heel wat informatie in het kader van zijn opdracht en wordt vaak de vraagbaak voor informatie en kopieën van een en ander. De schuldbemiddelaar is evenwel geen kopieerdienst, noch tijdens de procedure, noch na de procedure. In dit laatste geval wordt er vaak jaren na de beëindiging van een procedure kopieën en bewijzen aan de gewezen schuldbemiddelaar gevraagd. Verzoekers denken dat dit om een automatisatie gaat. Vermits het papieren dossier ter griffie niet wordt vernietigd, kan de verzoeker zich evenzeer tegen betaling van het griffierecht kopieën uit het afgesloten dossier laten overhandigen. Ook de gewezen schuldbemiddelaar kan tegen betaling van een forfait deze dienst ter beschikking stellen, al komt bij de bewaring van data de nieuwe GDPR-regelgeving om het hoekje kijken.

Een andere (vreemde) vaststelling is dat tijdens de collectieve schuldenregeling en soms tot verscheidene jaren na het einde van de procedure de schuldbemiddelaar, door vooral gerechtsdeurwaarders, wordt gevraagd naar de stand van het dossier of om te vragen of deze of gene nog steeds is toegelaten tot de collectieve schuldenregeling. Het lijkt bijgevolg makkelijker om de schuldbemiddelaar te interpellieren dan de berichten van collectieve schuldenregeling te consulteren. Of ligt de kost van de consultatie te hoog?

Nieuwe schulden en uitvoering

Wanneer de schuldenaar-verzoeker nieuwe schulden maakt na de toelaatbaarheid, geeft dit nog steeds aanleiding tot uiteenlopende visies en standpunten als antwoord op de vraag of de nieuwe schuldeiser een titel kan bekomen en kan uitvoeren voor deze nieuw ontstane schuld. De voorbeelden zijn simpel te geven, bijvoorbeeld de verzoeker-schuldenaar laat de huur onbetaald, laat facturen onbetaald, enzovoort.

Interessant hier is de interferentie met enerzijds het leefgeld (en de vraag of de schuldenaar-verzoeker voldoende leefgeld heeft ontvangen en/of het leefgeld verkeerdelijk heeft ingezet) en anderzijds de herroeping (nieuwe schulden maken, de lasten verhogen, het leefgeld verkeerd besteden, ...). Het kan in een aantal gevallen aanleiding geven tot de herroeping.

De nieuwe schuld kan zich bijgevolg op twee manieren aandienen. Enerzijds middels de vraag of de nieuwe schuld bij voorrang dient te worden geregeld en anderzijds of de uitvoering kan voor de nieuwe schuld, en *quid* met de schuld in geval van het einde van de schuldbemiddeling (bv. bij afstand, herroeping, ...).

Een volledige analyse van de problematiek laat zich niet inschrijven in dit kort kritisch overzicht. Toch kunnen aan aantal opmerkingen hier en nu reeds worden gemaakt.

Het mandaat van de gerechtelijk mandataris-schuldbemiddelaar beperkt zich tot het zoeken naar een oplossing voor het probleem van overmatige en structurele schuldenlast zoals dit zich stelde ten tijde van de beschikking van toelaatbaarheid. Al het passief

dat gebeurlijk na zijn aanstelling ontstaan is, dient de verzoeker zelf vanuit zijn leefgeld aan te zuiveren, gezien dit buiten de opdracht van de schuldbemiddelaar valt. In die zin kunnen de schuldenaar-verzoeker en de schuldeiser in contact treden om samen te zoeken naar een oplossing voor deze boedelschuld. De begunstigde van de vordering kan de nodige soepelheid aan de dag leggen bij het toekennen aan de verzoeker van een afbetalingsplan met gelden uit zijn leefgeld.

De schuldenaar-verzoeker dient te beseffen dat zo hij geen gevolg geeft aan het zoeken naar een oplossing en zou nalaten het nodige te doen, dit aanleiding kan geven tot sanctionering door de rechter van de schuldbemiddeling middels een herroeping van de beschikking van toelaatbaarheid. Voor de schuldenaar-verzoeker betekent dit dat alle voordelen van de collectieve schuldenregeling komen te vervallen.

Het valt bovendien niet uit te sluiten dat schuldeisers wier vordering ontstaan is na de toelaatbaarverklaring tot de collectieve schuldenregeling, opnieuw zouden trachten uit te voeren.

Bepaalde rechtsleer stelt immers dat de schuldeisersbescherming enkel de voor de beschikking van toelaatbaarheid ontstane vordering treft.

Het lijkt zelfs mogelijk dat deze nieuwe schuldeisers voor zijn vordering beslag laten leggen op de schuldbemiddelingsrekening in handen van de schuldbemiddelaar. Het is de schuldbemiddelaar die de verklaring van derde-beslagene dient te doen, maar daarmee komt de collectieve schuldenregeling ook tot een volledige stilstand.

Het is ook hier relevant om iets te zeggen over het lot van het saldo bij vroegtijdige beëindiging (afstand) en herroeping. Zolang de schuldbemiddelingsrechter de zaak onder zich heeft, en tijdens de gehele duur van de procedure collectieve schuldenregeling, gelden de basisregels van de samenloop. Het is pas met het definitief worden van een vonnis of arrest waarbij het einde van de procedure collectieve schuldenregeling wordt vastgesteld, dat alle schuldeisers de rechten hervatten (art. 1575/15, § 3 Ger.W.). De rechter vermag het bijgevolg bij de verdeling enkel rekening te houden met de schuldeisers die een geldige aangifte deden; net zoals de rechter (bepaalde) boedelschulden prioritair en dus bij voorrang kan laten betalen¹³.

Dit alles neemt niet weg dat in beginsel een verdeling vooreerst nog steeds dient in te houden dat de kosten van de procedure collectieve schuldenregeling bij voorrang en dus prioritair dienen te worden betaald.

'Nieuw onder de zon'

Onder deze hoofding kunnen in kort bestek een aantal 'nieuwigheden' worden vermeld die voor de context van de collectieve schuldenregeling interessant en relevant lijken.

Naast het 'Centraal Register' en de gewijzigde taalwetgeving en nietigheidsleer dewelke reeds hoger werden behandeld, kan worden verwezen naar de gewijzigde bepalingen (wet 11 augustus 2017 en 15 april 2018; art. 1675/14bis Ger.W.) inzake de tegeldemaking van roerende en onroerende goederen en de nieuwe regeling bij mede-eigendom zoals ingevoerd door de Insolventiewet van 11 augustus 2017. Deze wijzigingen dienden vrijwel meteen ook te worden gerepareerd. De praktische uitwerking van de gedwongen verkoop van mede-eigendom werd andermaal door de wetgever niet voldoende uitgewerkt zodat er zich op het vlak van het (notarieel) executierecht heel wat praktische vragen laten stellen die buiten het bestek van dit artikel vallen.

Belangrijk om te vermelden is de beperkte rangregeling bij verkoop. Uit artikel 1639 *juncto* 1326 Ger.W. volgt dat de opbrengst van het onroerend goed door de aangestelde notaris wordt geïnd en deze een 'verkorte' rangregeling kan opmaken die in de verkoopakte zelf kan worden opgenomen. De notaris betaalt de ingeschreven hypothecaire en bijzonder bevoorrechte schuldeisers zelf uit en maakt het saldo over aan de gerechtsmandataris-schuldbemiddelaar. Deze laatste staat dan in voor de verdere verdeling onder de algemeen bevoorrechte en chirografaire schuldvorderingen. De notaris kan de fiscus en de inningsinstellingen voor de sociale zekerheid dus enkel uitbetalen voor zover deze over een hypothecaire inschrijving beschikken. Zij kunnen vanaf de toelaatbaarheid tot de collectieve schuldenregeling evenwel geen hypotheek meer inschrijven.

Vermeldenswaardig is ook het arrest van het Hof van Cassatie d.d. 12 februari 2018 dat de wachtermijn (uitzweetperiode) in geval van herroeping, voordat een nieuwe collectieve schuldenregeling kan worden aangevraagd, in alle gevallen bepaalt op vijf jaar.

Interessant is ook het hangende wetsvoorstel van 8 juni 2017 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de niet voor beslag vatbare goederen. Dit wetsvoorstel lijkt geen fundamentele bezwaren op te roepen en wil de niet-beslagbaarheid uitbreiden tot goederen met een emotionele waarde. Vraag is evenwel hoe men de waarde moet bepalen en hoe de gerechtsdeurwaarder zal oordelen dat die 400 euro is bereikt. Dit zal bijgevolg nieuw voer vormen voor verzetten bij de beslagrechter.

Juridische verzuchtingen

Op een aantal vlakken dient de wet bij voorkeur inhoudelijk te worden bijgestuurd. De commissie schuldbemiddeling in de schoot van de OVB heeft onder het voorzitterschap van mr. Elie Van Acker en bestuurder mr. Gracy Saerens wat dit betreft reeds belangrijk voorbereidend werk gedaan en aan de minister van Justitie een uitgewerkt ontwerp overgemaakt.

Onder meer werd voorgesteld:

- de termijn van de 'uitzweetperiode' bij herroeping door de rechter te laten opleggen (min. 1 tot max. 5 jaar)¹⁴;
- de rechter de mogelijkheid te bieden tot intrekking van de beschikking van toelaatbaarheid;

13 In die zin C. BEDORET, "RCD et ... la repartition du compte de médiation en cas de révocation", *Bulletin Juridique et Social* février 2015, nr. 536, 2, 3 en niet gepubliceerd: Arbeidshof Luik (5de kamer) 19 april 2016, AR 2016/AL/74; alsook Arbeidshof Brussel (11de kamer), AR 2016/AB/1097.

14 In tegenstelling tot het zuiden van het land, wordt de techniek van de 'verwerping' in het noorden van het land zo goed als nooit gebruikt, hoewel deze in bepaalde gevallen een interessant 'alternatief' kan vormen voor de herroeping of bij 'onwerkzame' dossiers. Hiertegenover staat evenwel dat de schuldenaar-verzoeker vrijwel meteen een nieuwe aanvraag kan indienen om te worden toegelaten (en waarbij nieuwe ontstane schulden ook mee worden opgenomen).

- op te leggen dat de schuldenaar-verzoeker tijdens de gehele duur van de procedure gehouden is tot mededeling van de familiale en financiële wijzigingen die zich voordoen;
- dat gedeelte van de wettekst te schrappen (art. 1675/10, § 2/1 Ger.W.) dat niet toelaat om de bijlagen bij het plan aan de schuldeisers over te maken;
- de termijn waarbinnen kan worden gereageerd op een ontwerp van aanzuiveringsregeling te beperken tot één maand (actueel twee maanden). Geen reactie betekent instemming ook voor de schuldenaar-verzoeker;
- een 'beschikking einde regeling' bij het einde van de collectieve schuldenregeling in te schrijven in de wet;
- bij vervreemding van onroerende goederen of bij vereffening-verdeling de notaris te verplichten om het centraal bestand van berichten te raadplegen;
- een uitzweetperiode van minstens één jaar in te schrijven om een nieuwe collectieve schuldenregeling aan te vragen (reactie tegen oneigenlijk gebruik van de afstand);
- niet-uitvoerbaarheid bij voorraad van de uitspraak van herroeping in geval van hoger beroep op te leggen;
- te voorzien in de mogelijkheid voor de schuldbemiddelaar tot gratis toegang tot het Rijksregister, de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid en de Centrale voor kredieten aan particulieren.

Het geheel van deze aanpassingen zou de gehele werking van de collectieve schuldenregeling en de duidelijkheid voor de schuldenaar ten goede komen.

Een ander tot dusver niet onderkend probleem is het gegeven dat de schuldbemiddelaar jaren later na het einde van de collectieve schuldenregeling wordt gecontacteerd door de vroegere schuldenaar-verzoeker wanneer deze laatste wordt aangesproken uit hoofde van schuldvorderingen waarvan wordt vermoed dat ze geregeld werden via de collectieve schuldenregeling.

Het is voor een schuldenaar-verzoeker vaak moeilijk te volgen wie een bepaalde schuldvordering int. De naam en het adres van de oorspronkelijke schuldeiser gaat verloren. Voor de gewezen schuldenaar-verzoeker is dit een moeilijke zoektocht. Bewijstechnisch is het niet altijd makkelijk (zonder de gewezen schuldbemiddelaar) om de genese van een schuldvordering in de tijd terug op te sporen.

Het zou bijgevolg voor een schuldenaar-verzoeker nog duidelijker moeten zijn welke de oorspronkelijke schuldeiser was en wie vervolgens deze vordering heeft overgenomen, beheerd, geïnd, ... met zicht op de gebruikte referte, en wat aan wie werd geregeld, om zo na het einde van de procedure die gegevens voor langere tijd te kunnen bewaren. In de regel kan de gewezen schuldbemiddelaar (tegen vergoeding) maar helpen tot vijf jaar na het einde van de procedure; het ogenblik waarop hij meestal het dossier vernietigt. De gewezen verzoeker-schuldenaar is niet altijd nauwgezet met het bijhouden van deze data en gegevens.

Er zijn heel wat gevallen bekend waar de schuldeiser later toch probeerde alsnog het niet-geregelde saldo van de schuldvordering te innen na het einde van de collectieve schuldenregeling. Het kwam tot dusver nooit tot een procedure voor de beslagrechter (arbeidsrechtbank).

Overdracht van de bevoegdheid

Zoals gezegd speelt de minister van Justitie met de idee van een (nieuwe) bevoegdheidsoverdracht van de arbeidsgerechten naar de vredegerichten. Aan dit verhaal zitten pro's en contra's.

Dit voornemen lijkt te kaderen in een groter verhaal. Het weg nemen van het contentieux van de collectieve schuldenregeling bij de arbeidsgerechten lijkt de voorbode van de opheffing van de uitzonderingsrechtbank om deze 'poot' onder te brengen als onderdeel van de rechtbank van eerste aanleg. De toekomst zal het uitwijzen.

Of de vredegerichten op dit omvangrijk en arbeidsintensief contentieux van de schuldbemiddeling zitten te wachten is nog maar de vraag. De rechtbank van eerste aanleg kan ook reeds de spreekwoordelijke borst natmaken om de beroepen te horen in het kader van de collectieve schuldenregeling.

Wanneer er ook inzake bewind een digitaal platform zal worden opgezet (dat in wezen op dezelfde beginselen kan functioneren als het digitaal platform inzake collectieve schuldenregeling), dan valt te begrijpen dat het verhaal van de overdracht van de bevoegdheid zich laat vertalen als de samenvoeging van twee platforms, werklastvermindering, digitale opvolging, ...

Het spreekt voor zich dat er andermaal belangrijke knowhow verloren dreigt te gaan (net zoals dat het geval was bij de overdracht naar de arbeidsgerechten). Een personeelsverloop valt niet uit te sluiten, en te denken valt hierbij aan vooral het griffiepersoneel.

Daar waar hoger reeds werd gewezen op de accentverschillen per rechtbank, kamer en magistratuur-titularis, zal dit bij overdracht nog meer het geval zijn. De vrederechter zal bovendien soms twee petten op hebben. Enerzijds oordelen over de vordering van een schuldeiser en diens schuldenaar, om dan anderzijds later te oordelen over de collectieve schuldenregeling van diezelfde schuldenaar-verzoeker in het kader van een collectieve schuldenregeling.

Zowel bij beslag als bij de arbeidsrechtbanken werd bij aanvang geprobeerd om de magistraten-plaatsvervangers aan te stellen als gerechtelijk mandataris-schuldbemiddelaar. Dit liep in beide gevallen al snel slecht af, namelijk weinig interesse en geen kennis van de materie.

Het verdient in ieder geval aanbeveling voor de nieuw bevoegde rechter van de schuldbemiddeling om in geval van overdracht van de materie snel een poele beslagen en integere schuldbemiddelaars rond zich te verzamelen. Die ervaren schuldbemiddelaars zullen immers in grote mate bepalend zijn voor welke werklast er wel of niet op de rechtbank zal afkomen. Zij kennen de problematiek en zullen in eerste orde de kennisdragers van de knowhow uit het verleden zijn.

Zou het verkeerd zijn arbeidsrechters-gewezen titularissen van de schuldbemiddelingskamer terug te zien keren als vrederechter na benoeming? Het zou in een geval van bevoegdheidsoverdracht de continuïteit van die overdracht in een beperkt aantal cases vergroten.

Conclusie

Bovenstaande uiteenzetting biedt meer dan voldoende aandachtspunten en problematieken rond dewelke in de context van de collectieve schuldenregeling en de schuldenproblematiek blijvend kan worden gewerkt. Het mag uitnodigen tot debat en verdere professionalisering van alle betrokken actoren in het veld via een blijvend verlangen naar discussie, verdieping en opleiding. Alle actoren binnen het veld van de collectieve schuldenregeling zijn gaandeweg nichespecialisten geworden. Maar ook voor een specialist, iemand die alsmaar meer weet van alsmaar minder, blijft voortdurend bijscholen belangrijk. Het zou anderzijds weinig goeds brengen om dit multidisciplinair kennisveld ondoordacht te laten 'wegstromen'.

Uitdagingen voor de toekomst blijven, niet in het minst via de realisatie van het Centraal Register Collectieve Schuldenregeling (CRCS), waarbij harmonisering en het maatschappelijk relevanter maken van de procedure de sleutel vormen voor de verdere invulling van een doelmatige wetgeving. Aanpakken van armoede en schuldenproblematiek blijft ook vandaag de uitdaging van morgen.